

6 septembar 1930 je najernija stranica novije povijesti našega naroda pod Italijom.

32. Dr. Čermak, Dr. Rakova i Lj. Bljana

GLASI

ISTRA

JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULJSKE KRAJINE

Marušić, Miloš, Bidovec i Valenčić dali su na Bazovici svoje živote za slobodu.

USLOVI ZA SPORAZUM

DEMONSTRACIJE OB ODHODU 11. LETNIKA

Okoli 3000 ljudi spremljalo slovenske fante ob slovesu — Številni incidenti z fašisti

Evropska diplomacija je aktivno i energično na poslu iznalaženja formula i instrumenata sa obezbjeđenjem ugroženog mira. Jedan složeni sistem paktova (Istočni, Podunavski) i konvencija (pomorska, vazduhoplovna itd.) ima u tu svrhu poslužiti kao baza jednoj organizaciji država, na čelu koje bi stajale Francuska, Italija, Mala Antanta, države Balkanskog sporazuma, Sovjetska Rusija, a kojima bi pristupile i ostale države.

U ovom sklopu svakako da je jedno od najvažnijih, najdelikatnijih i najtežih pitanja odnos između Jugoslavije i Italije.

Dosadašnji odnosi između ove dvije države nisu bili najbolji, dapače, više puta poslije rata bili su prilično zategnuti. Glavni razlog tome je bilo nepovoljno raspoloženje sa strane talijanske javnosti i — može se reći — svih političkih krugova talijanskih protiv nove državne tvorevine Južnih Slovena. To nerazpoloženje postoji ne samo otkad je Jugoslavija stvorena, nego je postojalo već mnogo ranije.

Talijanski ministar spoljnih poslova Sonnino svojim telegramom od 21. marta 1915. g., upućenim talijanskim ambasadorima u Londonu, Parizu i Petrogradu, kaže: »Italija bi vjerovatno mogla postići veći dio svojih nacionalnih aspiracija jednom običnom obavezom da će zadržati neutralnost, a da se ne izlaže strašnom riziku i štetama jednog rata, ali ne bi vredilo da se upušta u rat da se oslobodimo prepotentnog austrijskog gospodstva na Jadrnu, kad bismo morali odmah poslije toga pasti u isti stav inferiornosti i stalne opasnosti prema saveznicima i ambicioznih jugoslovenskih država. Kad govori o »stavu inferiornosti«
Sonnino misli na strateško preimućstvo naše istočne jadranske obale nad talijanskim zapadnom, za koju Talijani smatraju, da je u stalnoj opasnosti od naše. A kad govori o »savezu mladih jugoslovenskih država«, znači, da nije računao da će se stvoriti jedna jedinstvena država Jugoslavija, nego da će se poslije rata stvoriti više jugoslovenskih država pored Srbije i Crne Gore još i Hrvatska, možda i Slovenačka itd., koje bi međusobno bile povezane u jedan savez.

Ovo stanovište Sonnino, koje je prema tome zvanično stanovište talijanske vlade i koje su zastupali u svojoj agilnoj propagandi za vrijeme rata talijanski trendiste iz ondašnjih austrijskih provincija, i koje je tako postalo stanovište cjelokupnog talijanskog naroda, održava se u cijeloj talijanskoj javnosti, osobito štampi, ali stalno i u izjavama i postupcima talijanske vlade. Citiram još jedan telegram ministra Sonnina ambasadoru Macchi di Cellere, u kojemu kaže: »Italiji je neophodno potrebno strateško gospodstvo nad Jadrnom iz razloga legitimne odbrane i uslijed poznate topografske razlike obih jadranskih obala... Za Italiju je gospodarstvo nad Jadrnom pitanje života i smrti.«

Italija je prema tome, i zvanična i nezvanična, već za vrijeme rata zauzela odlučno protivnički stav protiv nastajuće Jugoslavije. Na Krfu je 1917. g., kad se je stvarao krfski pakt, između predstavnika srpske vlade i jugoslovenskog odbora, jedan talijanski državnik, koji danas živi u emigraciji i koji danas važi za prisnog prijatelja naše države i naše nacije, rekao tadanjem srpskom regentu Aleksandru u privatnom razgovoru: »Znaite, Visočanstvo, da će Italija Srbiju i za vrijeme rata, i na mirovnoj konferenciji svesrdno potpomoci, ali jednu eventualnu Jugoslaviju, kao što su ju namumila gospoda jugoslovenskog odbora, ne samo što neće nikada dopudirati, nego će svim silama nastupati protiv njezinog ostvarenja.«

Kad se ovo zna — a osim ovoga što sam ovdje citirao ovo potvrđuje cijela talijanska štampa iz vremena rata, kao i cijela takozvana ratna literatura koja je izašla u Italiji — onda je lako razumljivo da je Italija odmah poslije rata, već na mirovnoj konferenciji, pa i poslije toga, sve do zadnjeg vremena zauzimala neprijateljski stav protiv Jugoslavije i nastojala da koliko može ometa u početku stvaranje Jugoslavije, a poslije toga proces njezine unutrašnje konsolidacije.

Medjutim, stanovište Italije, koje je, kao što rekoh, na temelju jedne pogrešne propagande postalo stanovište talijanskog naroda, da je Jugoslavija naravni i najopasniji protivnik Italije, sasvim je pogrešno. U Jugoslaviji, čim je ona poslije rata stvorena, niko nije ni mislio na neko neprijateljstvo protiv Italije. Šta više, Srbija je vidila u Italiji svoju ratnu saveznicu i to raspoloženje je i kod prečana poslije rata paraliziralo ono nerazpoloženje protiv Italije, koje je i u koliko za vrijeme rata protiv nje postojalo, kao bieše protivnice Austrije. Da se Italija nije pojavila u Julijskoj Krajini i Dalmaciji, ili — u koliko je to bilo u okviru po londonskom paktu predviđene okupacione linije — da je barem tu sa našim elementom korektno postupala, atmosfera je onda u Jugoslaviji bila takova, da je zaista moglo doći do prijateljskih odnosa

Gorica, avgusta 1935. (Agis). — Poročali smo že, da spremljajo zlasti v Gorici, naše fante, ki odhajajo na abesinsko fronto, vedno velike množine ljudi, ker se to često dogaja, so se naša poročila navadno križala in ni bilo v vsem popolnega in jasnega vpogleda. Zato hočemo danes podati na kratko poročilo o dogodkih ki so se razvijali ob odhodu največje skupine slovenskih fantov iz goriške okolice.

Ta dogodek, ki se je razvil v pravo manifestacijo in ki je globoko odjeknil med ljudstvom, bo ostal zlasti oblastem glasen memento.

Takoj v začetku moramo poudariti še vedno izredno in veliko nenaklonjenost ter šovinizem fašistične organizacije napram našim ljudem. Zlasti fašisti, ne tako vojaki in ostala policija so namreč skušali na najbolj brutalen način motiti naše ljudi ob poslavljanju. To dejstvo je vzbudilo med samimi priseljenimi Italijani precej ogorčenja in je imelo tudi posledice, ker, kakor pravijo poročila, so ubili Italijani sami pri javnem vrtu v Gorici par dni po tej manifestaciji enega fašista in enega ranili. Ker oblasti o tem molče, nismo mogli kontrolirati do sedaj tega poročila, vendar upamo, da bomo lahko v kratkem točno poročali ali odgovarja to resnici ali ne.

Kakor smo v začetku omenili se je ob slovesu 11. letnika v Gorici razvila prava manifestacija. Slovenska godba iz okolice je na čelu ogromne povorke spremljala fante do Gorice. Iz vseh valj iz okolice in gora se je zbralo okoli 500 do 600 nabornikov. Šli so skozi Volčjo drago, St. Peter in po cesti so se jim pridruževali vedno tudi ostali domaćini. Do St. Petra je vsa povorka šla že nad 3000 ljudi. Od tu se je razvijala z godbo na čelu, ki je igrala domače koračnice in ob prepevanju domaćih pesmi do Podturna. Vsa ta množica je ustavila ves promet.

Pri Podturnu jim je prišlo nasproti več avtomobilov goriškega fašja, v katerih so bili milicniki in pa tajnik goriške policije. Šofer prvega avtomobila, ki je znan pretepač, je napadel takoj enega iz godbe in mu razbil godalo. Toda moral se je ves krvav umakniti. S

tem napadom je prišel pretep in milicniki so se morali s svojimi luksuznimi avtomobili kmalu umakniti in bežati.

Povorka je šla dalje. Malo dalje so jih čakali karabinjeri, po številu okoli 40, ki so pa popolnoma drugače nastopili proti ljudem. Pomešali so se med fante in ljudi, ter mirili. Vendar pa niso imeli ničesar miriti, ker so naši ljudi popolnoma brez izzivanja in mirno nadaljevali pot. Kapetan karabinjerjev je stopil pred godbo in tako so nadaljevali mirno pot do goriškega korza.

Tu pa so bile vse ulice zastražene po fašistih, ki so z izzivanjem zopet hoteli pretep. Slišalo se je vpitje »Dol s Slovenci!«, »Dol z izdajalci!«
itd. Naši se sprva na to niso ozirali in so dalje prepevali domače pesmi ter skušali mirno nadaljevati pot do kolodvora. Vendar pa so se sem pa tja gruč med seboj udarile čeprav fašisti niso imeli pravega poguma, ker so se bali prevlečke mase.

Pred kolodvorom so čakali in stražili vojaki, ki pa niso delali nikakega nasilja. Pustili so na kolodvor le nabornike, ostali pa so se v manjših skupinah vračali. Med tem pa so opazili tablo, ki so jo nosili na čelu povorke in ki je imela spredaj napis »Živijo letnik 1911!«
zadaj pa karikaturo opice, ki kaže osle. To je razjarilo milicnike in povzročilo pretep, pri katerem je bilo več nevarno ranjenih. Še dolgo so se poznali krvavi sledovi od pretepa na cesti.

Radi pretepanja je bila cesta pred »distretto militare«
skoro vsa krvava. Neki višji oficir, ko je videl nezasišeno pretepanje nedolžnih fantov, je fašiste prosil naj že vendar odnehajo, kar seveda niso storili.

Ena skupina, ki se je vračala domov je šla po cesti pod železničkim mostom proti štandrežu in Mirnu. Pri železniškem mostu jo je čakala patrolja milicnikov, ki je ustavila prvega in ga pretepla z bikovko. Ostali, ki so nato prišli na pomoč pretepanemu, so patrolja z lahko razgnali.

V Mirnu jih je čakala druga patrolja, a ta se je v bojazni za svojo kožo umaknila in pustila fante pri miru. Zvečer so prišli na treh avtomobilih v Miren policisti, ki pa so se kmalu brez

posla vrnili. Karabinjerji sami po vaseh ne delajo velikih sitnosti in nasilja, pač pa so razjarjeni fašisti.

Ker se vojaške oblasti boje od tedaj nadaljnjih sličnih dogodkov, so pričeli nabornike klicati posamič. Vendar pa to popolnoma nič ne moti ljudi, da ne bi teh fantov spremljali na kolodvor v večjih skupinah. Tako je n. pr. nabornike 12. letnika iz St. Petra spremljalo v Gorico okoli 100 fantov. Seveda je prišlo do pretepa z fašisti in tudi do zasliševanja.

Taki dogodki se vrste sedaj skoro stalno in ni dneva, ko se podajajo fante v vojsko, da ne bi prišlo do večjih ali manjših incidentov. Do popolne jasnosti prihaja zdaj nasprotje med obema elementoma v Gorici, ki so ga toliko časa skušali prikrivati. Ni čudno, da se ob takih prilikah nekako ponavlja zgodovina, ko se sliši po goriških ulicah spet prepevati znano pesem: »... saj Gorica je slovenska...«

ŠESTOGA SEPTEMBRA: BAZOVICA!

Približava se dan šestoga septembra, godišnjica mučeniške smrti Miloša, Bidovca, Marušića i Valenčića, koji su pali na Bazovici, streljani, osuđeni na smrt od fašističkog Specijalnog tribunala.

To je jedan od najernijih dana u historiji našega naroda, koji živi u Julijskoj Krajini, a svakako najerniji dan u kronici našega robovanja pod Italijom. To je dan našeg sjećanja na one, koji su dali svoje živote zato da bi se tragedija jednog naroda obavila čitavom svijetu, to je dan naše meditacije o veličini njihove krvave žrtve, meditacije, koja donosi saznanje, da je sve ono što mi trpimo presitno prama onome što su oni za nas pretrpjeli.

Taj dan mora naša emigracija u Jugoslaviji u ime čitave Julijske Krajine da komemorira i da ga iskoristi za što življu propagandu onih ideja, koje su odvele mučenike od Bazovice na gubilište svjesne žrtve. Te ideje postaju sve aktuelnije i one će sigurno pobijediti.

dašnje iskustvo nas sili, da moramo od naše vlade tražiti da ona to kod pregovora postigne. Jer lijepe riječi, koje su pale sa najmjerodavnijeg mjesta — mislim na poznatu izjavu talijanskog poslanika u Beogradu g. Viole, datu u ime talijanskog pretsjednika vlade — o odnosima između Jugoslavije i Italije, ostale su lijepe riječi, dok činjenice govore sasvim drukčije. U Italiji su u posljednje vrijeme pisane knjige (Paolo Drigo: Clastra Provinciae, Nicola Pascasio: Chi sono questi Jugoslavi?) i komentari o njima, koji dokazuju, da se u talijanskoj javnosti u pogledu raspoloženja prema nama ništa nije promijenilo ni poslije onih lijepih autoritativnih izjava. A postupak s našim življem u Julijskoj Krajini? Samo čitajte glasilo »Saveza emigranata iz Julijske Krajine«
»Istra«, koje izlazi u Zagrebu i koja vjerno registrira sve što se tamo dešava, pa ćete se uvjeriti da tamo ide sve po starom.

Ako vlade, jugoslovenska i talijanska, misle da je pod ovakim uslovima, da se naime u postojećim prilikama ništa ne mijenja, moguće sklapati sporazume i zavesti u odnosima između Jugoslavije i Italije jedan novi duh prijateljstva i dobrog susjedstva, onda je to sasvim pogrešno. Istinski će se stvari mijenjati i poboljšati samo, ako se otklone uzroci dosadašnjeg stanja, a u prvom redu ako se Italija obaveže u samom aktu o sporazumu, da će našem življu pod Italijom dati barem minimum onih nacionalnih prava, koja će mu omogućiti jedan pristojan život, ako to svoje obećanje odmah privede u djelo i ako pruži potrebne garancije da će pri tome i ostati.

Primjedbu, da su naši sunarodnjaci pod Italijom talijanski građani, da je prema tome postupak sa njima jedna unutrašnja stvar Italije, u koje se druge vlade nemaju upliti, talijanska vlada, a poglavito njezin šef, ne smiju da prave, jer bi bili u protivnosti sa svojim radom i svojim izjavama u koliko se tiče Talijana. Ne samo talijanska javnost, ne samo talijanske organizacije, koje uživaju u vladinu potporu, kao »Dante Alighieri«
i dr. nego i sama vlada i njen šef vode brigu o svima Talijanima bez obzira na njihovo državljanstvo i to su bezbroj puta javno isticali. Tako je i pravo, jer je logično i odgovara naravi stvari. Ali ono što vrijedi za njih vrijedi i za nas.

DR, IVAN MARIJA ČOK.

između obje države. Nerazpoloženje u Jugoslaviji protiv Italije nastupilo je kao reakcija protiv talijanskih zahtjeva na štetu jugoslavenske nacionalne teritorije i njenih postupaka protiv našeg elementa u tim područjima, kao i protiv ostvarenja i konsolidacije Jugoslavije.

Da nije bilo i da nema tih protivenosti između obje države, mogla bi postojati najljepša harmonija, jer se osobito u ekonomskom pogledu, a to je baza svakog života, upravo harmonično upotpunjavaju.

Da bi došlo do jednog konačnog i trajnog sporazuma između Jugoslavije i Italije, morala bi, dakle, prije svega Italija uvidjeti svoju osnovnu grešku, koja postoji u tome, da ona pretpostavlja, da je Jugoslavija njezin naravni i najopasniji protivnik. dok bi u stvari moglo biti baš protivno istina. Ali preduslov je, da ona ne ometa konsolidaciju jugoslovenske države i njenog jedinstva. To bi mogla i morala Italija u toliko više da uvidi, što se je morala uvjeriti, da u svom razornom radu protiv ostvarenja Jugoslavije nije mogla uspjeti, pa da ne može osujetiti i konačnu konsolidaciju naših unutrašnjih prilika. Podupiranjem onih faktora i elemenata, koji rade protiv naše konsolidacije, može ovu samo zavući i komplikovati, a nikako zaustaviti. Primjera zato u historiji ima na pretek, a najrječitiji dokaz nam pruža sama Italija. I baš s obzirom na historiju moderne Italije mora se reći, da je Italija sa svojim dosadašnjim radom, protivnim procesom naše unutrašnje konsolidacije, bila u apsolutnoj protivnosti s historijom talijanskog risorgimenta i sve do svjetskog rata, pa čak i Mussolinijevog režima, koji je dovršio duhovnu asimilaciju svih Talijana u okviru talijanske države. Ako bi Italija htjela ostati logična i vjerna onim načelima, na kojima je sagrađeno njeno jedinstvo, ona bi morala proces jugoslovenske konsolidacije i ujedinjenja pratiti simpatijom i svim svojim snagama poduprijeti.

Glavna sporna pitanja, koja postoje između nas i Italije jesu: naše teritorijalne aspiracije na područja koja politički pripadaju Italiji, a etnografski i iz nužnih nacionalnih i državnih potreba Jugoslavije nama, kao i postupak Italije sa onim našim elementom, koji je ostao unutar granica Italije.

Što se tiče naših teritorijalnih aspiracija, jasno je, da to pitanje ne može biti riješeno u okviru jednog običnog sporazuma, koji

pretstavlja jedan diplomatski akt, diktiran momentanim raspoloženjem, momentanom internacionalnom situacijom i potrebom momenta, u kojemu se sklapa.

Ali je zato jedna conditio sine qua non, da Italija ovom prilikom promjeni svoj postupak prema našem življu u Italiji i dade potrebne garancije da će se tako promijenjene politike i pridržavati. Nije potrebno opisivati postupak Italije sa našim življem s druge strane granice i prikazivati njegovo današnje stanje, jer je i suviše poznato, da bi se moglo konstatovati da je taj postupak tako nepravedan da se može reći, da se s nijednom manjinom u Evropi ne postupa tako nepravedom kao sa našim narodom pod Italijom. Nema sumnje da jedan veliki dio nerazpoloženja, koja u Jugoslaviji postoje protiv Italije, treba pripisati baš ovom postupku Italije protiv našeg elementa. Jedan veliki dio manifestacija protiv Italije, u koliko ih je poslije rata bilo, imale su to za povod. Treba osim toga imati pred očima činjenicu, da su ti postupci Italije prisilili mnoge desetine hiljada Jugoslovena iz Julijske Krajine da emigriraju i da se desetke hiljada Jugoslovena danas nalaze po cijeloj Jugoslaviji zaposleni kao radnici, seljaci, zanatlije, činovnici intelektualci, javni radnici itd. Svakako da ono, što su oni doživjeli i pretrpjeli pod Italijom, ne može ostaviti domaće, jugoslovenske stanovništvo neosjetljivim za sudbinu svoje braće u susjednoj državi.

Ako se zbilja želi unesti novi duh u odnose između dva naroda, jugoslovenski i talijanski, mora se ukloniti ono što je te odnose mutilo, drugim riječima, ako Italija ne bi promijenila svoj postupak prema našem življu u svojim granicama i ako mu ne bi omogućila jedan sносljiv i dostojan život, svaki je sporazum nemoguć i svaki diplomatski akt, koji bi bio potpisan između predstavnika obih vlada, ostao bi mrtvo slovo, a stanje između oba naroda ostalo bi nepromijenjeno kao i do sada.

Što je najvažnije pri tome, to jest da talijanska vlada treba da pokaže ne samo dobru volju, nego da dade i potrebne garancije, da će s našim življem u Italiji drukčije postupati nego dosada. U sporazumu, koji će biti sklopljen između predstavnika vlada, dakle u diplomatskom instrumentu, koji će o tome govoriti, mora na svaki način biti obuhvaćena i ova garancija. Dosa-

DOKUMENTA O TALIJANSKOM „PRIJATELJSTVU“, PREMA JUGOSLAVIJI

KAMPANJA ZA DALMACIJU NE PRESTAJE.

Tršćanski iredentista arhitekt Arduino Berlam objavljuje u »Piccolo della sera« od 22 o. mj. članak o Zadru, koga u naslovu naziva »talijanskim cvijetom Dalmacije«.

Mi Tršćani stare garde, veli Berlam, dugo smo živjeli sa Dalmatincima i zbog toga ih dobro poznajemo i volimo. Pošto je iznio neke uspomene iz studentskog života Berlam prelazi na Svjetski rat i spominje pogibiju Rismonda, braće Kraljević i drugih dalmatinskih iredentista. Dok su se oni borili na frontovima, plemenite duše kao što su Robert Giljanović, Ercolano Salvi, senator Cippico i conte Dudan stradali su i radili, da njihova otadžbina, koju je plazmirala slavna historija Rima i Venecije, ne bude zaboravljena na dan pobjede. I pobjeda je došla, ali dok je ona Istri i Goričkoj donijela novu eru sreće, za Dalmaciju su stvari krenule hrdjavo. Između Dalmatinaca i njihovih sunarodnjaka stvoren je kineski zid. Mnogobrojni izbjeglice napustili su svoju ljubljenu otadžbinu, došli u Italiju i stvorili »Dalmatinsko udruženje«, koje podržava luč uspomena.

Zatim iznosi Berlam ovo:

Dalmacija je zemlja, koja poslije dugog vremena zainteresuje cio svijet, da onda padne u letargiju, kao kraške rijeke potočnice, koje poslije blizanja na suncu nestaju pod zemljom. Svjetsko javno mnijenje bilo je već zaboravilo Dalmaciju, ali ona od vremena do vremena ponovno uskrseva. U srednjem vijeku Dalmacija je zainteresovala cio kršćanski svijet, kad su Venecijanci od križara tražili, kao uslov za prevoz u Palestinu, da osvoje Zadar, čiji su se hrabri branitelji žestoko odupirali osvajačima.

Berlam prelazi na historiju dalmatinske umjetnosti i na prirodne ljepote Dalmacije pa veli, da je Zadar jedna miniatura venecijanske fizionomije. Slovenska civilizacija i slovenski folklor opažaju se naročito u selima i u malim zagorskim varošicama. Dolazak zagorskih seljanki u Zadar pretavlja jedinstveni prizor i pravu svečanost boja zbog šarolikih narodnih kostima, koji su izvezeni upravo genijalnim kombinacijama boja. Narodni vezovi i narodne torbe mogu da budu ukras svakog gospodskog salona.

Citirali smo ovaj članak kao karakterističan dokument za upoznavanje talijanskog iredentističkog shvaćanja, a naročito za dokaz da se Talijani ni u ovom momentu, kad žele prijateljstvo Jugoslavije, ne odriču svog imperijalizma na Jadranu.

NUMIZMATIČKI RAD TALIJANSKOG KRALJA I STARI DALMATINSKI NOVCI.

Bolonjski list »Il Resto del Carlino« i riječka »La Vedetta d' Italia«, donose u brojevima od 21 augusta, da će naredni broj jugoslavenske revije »Numizmatičar« donijeti interesantnu studiju o numizmatičkoj zbirci talijanskog kralja, koji se naročito bavio starim dalmatinskim i albanskim novcima. Listovi prikazuju sadržaj članka iz »Numizmatičara«.

DJECA IZ JUGOSLAVIJE U CAMPO MUSSOLINI

Sve talijanske novine donose 19 o. mj. vijest, da je u Mussolinijev logor prispjelo 4.850 djece iz inostranstva, a među njima i djeca iz Jugoslavije. Neposredan nadzor na njima vodi ministar Parini, šef svih fašista u inostranstvu, onaj isti koji je ovih dana umiješan u fašističko-iredentističku akciju u Švicarskoj, radi koje su uapšeni rođaci Parinija, vlasnici lista »Adula«. Parini je održao, kako javlja fašistička štampa, govor oficirima koji vježbaju te fašiste iz Jugoslavije i ostalog inostranstva, i u njemu im je dao upute na koji način imaju da odgajaju tu djecu kroz 18 dana, što će ih provesti u toj koloniji.

IZMJENA TALIJANSKE I JUGOSLAVENSKE ŠTAMPE

Pored već ranije dozvoljenih talijanskih listova (»Corriere della Sera«, »Popolo d' Italia«, »Stampa«) sad je jugoslavenska vlada dozvolila ulaz u Jugoslaviju i listu »Giornale d' Italia« te torlinskoj »Gazzetta del Popolo«.

U Italiju smiju razni jugoslavenski listovi, kao na primjer »Politika«, »Jutro«, »Slovenec«, »Glas Naroda«, »Novosti« itd., pa se te novine mogu dobiti po kioscima u talijanskim gradovima te u Trstu, Puli, Gorici itd.

FORSIRA SE TALIJANSKO-JUGOSLAVENSKO ŠPORTSKO Približenje

Skorih dana ima se odigrati jedna velika nogometna utakmica između Talijana i Jugoslavena u Rimu. Iz Beograda polazi u Rim klub »Jugoslavija«. Ove nedjelje dolaze prvaci talijanskog tenisa u Zagreb na utakmicu s Jugoslavenima. — »HASK« igra početkom idućeg mjeseca u Trstu i Napulju, a »Gradjanski« gostuje sredinom septembra u Firenci, Bolonji, Trstu i Veneciji.

Na prvenstvenoj utakmici između jugoslavenskih klubova u Zagrebu prošle nedjelje sudio je talijanski sudac.

SASTANAK MALE ANTANTE NA BLEDU I PODUNAVSKI PAKT

Zagreb, 29 augusta
Danas se sastaje na Bledu Mala Antanta. Ministri Stojadinović, Beneš i Titulescu raspravljat će najvažnija međunarodna pitanja, koja interesuju države Male Antante. Situacija je naročito delikatna zbog pripremanog rata u Africi. Odredit će se stav Male Antante prema talijansko-abesinskom sporu. — Jedno od najvažnijih pitanja bit će bez sumnje pitanje Podunavskog pakta. Države Male antante treba da zauzmu stajalište prema novim ponudama Italije i Francuske za sklapanje tog pakta. S time je u vezi pitanje Habsburgovaca u Austriji i tu kani Mala antanta da zauzme najodlučniji stav. Mala Antanta nema razloga da se protivi Podunavskom paktu, ali će za prihvatanje toga

pakta postaviti uslove, koji će biti u skladu s državnim i nacionalnim interesima njezinih članica, kako se to uvijek naglašava. Ovaj sastanak se zato smatra jednim od najvažnijih sastanaka od kako Mala Antanta postoji.

PROBLEM PODUNAVLJA NIJE PRED HITNIM RJEŠAVANJEM

Pred početak zasjedanja Male Antante piše beogradska »Politika« od 29 o. m. ovako: »Čula su se raznovrsna mišljenja, ali je opće uvjerenje da bar za sada taj problem Podunavlja nije pred hitnim rješavanjem i da stoga Mala Antanta nema potrebe da unapred donosi konkretne zaključke o izvjesnim predlozima koji imaju tek da joj budu upućeni«.

Nacionalni interesi

Ljubljanski »Slovenec« (29 augusta) piše: »Po zadnjem sastanku Male antante u Ljubljani so se se bolj izkristalizirali odnosi med Francijo in Italijo. Tudi razvoj italijansko-abesinskoga spora dokazuje, da je bil rimski sporazum med Lavalom in Mussolinijem konkretniji in dalekosežniji, kakor je tedaj javnost domnevala. Mala antanta je v Ljubljani vzela ta sporazum z izrecnim pridržkom, da ostanejo zavarova-

ni nacionalni interesi njenih članic. Tedaj so se tudi čuli komentari, da ni bila Ljubljana slučajno izbrana za ta sestanek; saj je pač Ljubljana kot obmejno mesto in matica naroda ki se je razlil tudi čez sedanje politične meje, za te nacionalne interese najbolj občutljiva. Naše stališče glede pravic narodnih manjšin je pač ostalo neizpremenjeno. Bled ga gotovo ne bo prezrl«.

ALOISI O TALIJANSKO-JUGOSLOVENSKIM PREGOVORIMA

Bečki list »Neues Tagblatt« donosi izjavu, koju je njegovom pariškom izvestitelju dao talijanski delegat za Društvo naroda barun Aloisi. U toj izjavi barun Aloisi je potvrdio, da između Francuske i Italije vlada potpun sporazum u svim pitanjima Podunavlja. Došli smo tako daleko, rekao je Aloisi, da je gotovo sigurno, da ćemo na jesen već moći učiniti sve potrebne diplomatske korake, da se sazove konferenca, na kojoj će biti potpisan podunavski pakt.

Italija želi, da se pregovori pospješe i učiniti će od svoje strane sve, da se vode u istom prijateljskom duhu, koji je do sada vladao u svim razgovorima o tom pitanju.

»I naši razgovori s Beogradom — rekao je barun Aloisi — napreduju na zadovoljstvo. Nadamo se, da će se, možda već skoro, dati mogućnosti za neposredne razgovore s mjerodavnim ličima«.

TALIJANSKA ŠTAMPA NAJAVLJUJE OPET SASTANAK G. STOJADINOVICA I SUVICHA

Tršćanski »Il Piccolo« od 27 augusta donosi dopis iz Beograda o sastanku Male antante na Bledu, pa kaže, da su pregovori o Podunavskom paktu već toliko napredovali, da će se Podunavska

konferencija uskoro sastati. U dopisu se kaže, da će poslije 6 septembra g. Stojadinović putovati u Pariz i London, a zatim će se u Veneciji sastati sa Suvicom.

JUGOSLAVIJA I ABESINSKI RAT

Mišljenje jednog abesinskog lista

Veliki londonski list »Morning Post« od 2 augusta donosi slijedeću vijest od svoga beogradskog dopisnika:

»Ne postoje komentari jugoslovenske štampe o abesinskoj situaciji, prije svega iz obzira prema susjednoj državi, a zatim zbog činjenice što su se države Male antante sporazumjele da vode zajedničku spoljnu politiku.

»Bilo bi neobično samovoljno učiniti jednostranu izjavu uoči konferencije Male

antante, koja se ima održati na Bledu 28 augusta.

»Opće raspoloženje je neobično u prilog odluke britanske vlade da pomogne Društvo naroda. Jugoslavija kao jedna od manjih evropskih država bila je uvijek odlučan pomagač statuta Društva naroda i prava malih država. Ona vidi u držanju Velike Britanije za vrijeme sadašnje krize iskren pokušaj da se očuva nepovredljivost granica, i da se Evropa ujedinj protiv napadača«.

JUGOSLAVENSKA VOJNA DELEGACIJA OTPUTOVALA U ITALIJU NA VOJNE MANEVRE

Dne 22 augusta otputovala je u Italiju jugoslovenska vojna delegacija, koja će prisustvovati velikim manevrima talijanske vojske kod Bozena i Vidma. Delegaciju sačinjavaju divizijski general Ječmenić i ar-

tiljerijski pukovnik za generalštabne poslove Borivoje Josimović.

Talijanska štampa naglašava, da je ovo prvi put što jugoslovenska vojna delegacija prisustvuje talijanskim manevrima.

ITALJA OČEKUJE NAPADAJ SA SJEVERA

Velike vojne vježbe u Sjevernoj Italiji

Trst, 25 augusta. Velik imanevri u području Bozena započeli su noćas u 12 sati. U zoni kod Bozena koncentrirano je 300.000 vojnika, dok je u drugim zonama i to u istočnoj Furlaniji kao i u zoni kod Verone koncentrirano 200.000 vojnika.

Kralj Vittorio Emanuele III., koji je sinoć doputovao u Trento, stigao je u vilu Casa da prisustvuje manevrima.

Crvene i plave stranke stupile su u akciju. Prva drži pozicije u Bozenskoj kotlini, a druga strana ima zadaću da napada na cijeloj fronti i prinudi crvene na pomicni rat.

Manevri će trajati oko deset dana.

Na terenu se nalaze svi ministri, dr-

žavni podtajnici, od kojih oni koji su rezervni oficiri, sudjeluju aktivno u samim manevrima.

Za vrijeme manevra doći će u Bozen sam pretsjednik vlade Mussolini.

Sva štampa ističe važnost ovih manevra. »Popolo d' Italia« u uvodnom članku kaže: 500.000 vojnika koncentrirano je u južnom Tirolu, Furlaniji i drugim zonama manevra. Ove vojničke snage su dobro opremljene i spremne za svaku eventualnost.

Ovi manevri imaju očito karakter obrane od njemačkog napada preko Brennera i Austrije na Sjevernu Italiju i Furlaniju prema Milanu i Jadranu.

NJEMAČKI GLAS O NEKOM KORIDORU PRAMA JUGOSLAVIJI U SLUČAJU RATA S NJEMAČKOM

Njemački list »Der Mittag« od 22 augusta piše o velikim talijanskim manevrima, pa kaže i ovo:

»Francuski i talijanski vojni krugovi su zaključili, da ove godine redovni manevri Talijana na francuskoj granici izostanu. Osim toga dogovoreno je da se dvije divizije sa francuske granice odvedu na drugu stranu. I sama Francuska je sa te granice povukla dvije francuske divizije i poslala ih na svoju sjevero-istočnu granicu.

Osim toga kolaju glasovi, da za slučaj »ozbiljne potrebe« Francuska šalje dvije svoje divizije na desno krilo tali-

janske vojske koja nadire prema Sjeveru. Očevidno time se hoće da stvori koridor prema Jugoslaviji da bi se izbjegla trvenja i da bi se Jugoslaveni umirili. Ova mjera treba da omogući i prolaz kroz dolinu koja je pod domašajem jugoslovenskih topova i može se uslijed toga lahko zatvoriti, a za nadiranje na Sjever ima talijanska vojska svega tri doline na raspoloženju.

Ovi podatci pokazuju nam političku panoramu, koja nam iznosi pozadinu i ciljeve manevra. Ovi manevri kao politička demonstracija kazuju sve što treba da se znaž.

Hitler je vratio slobodu Lužičkim Srbima

Kad je Hitler preuzeo vlast u Njemačkoj prvih su dana stradali Lužički Srbi. Štampa je tada javljala o progonu te male slavenske manjine u Njemačkoj. S njemačke strane to se opravdavalo rasističkim načelima i općom nivelacijom u njemačkoj državi. Javljalo su se pojave, koje su ukazivale na identičnost u tretiranju manjina u fašističkoj Italiji i nacističkoj Njemačkoj. Ali kad je prvi udar prošao, počele su iz Njemačke stizavati vijesti, da je Hitlerov režim odobrio izvjesne koncesije Lužičkim Srbima. Traži se od Lužičkih Srba da budu lojalni prema nacizmu, a kako vidimo oni su i u stranci i jurisnim odredima, a za uzvrat režim im daje slobodu jezika i organizacije, ostavlja im štampu i sve ono što ih karakteriše kao manjinu. Pošto Lužički Srbi nemaju iredentističkih namjera (to bi bilo i apsurdno jer su oni mali otič slavstva u njemačkom moru) njima nije bilo naročito teško prihvatiti neke uslove, samo da sačuvaju ono što im je kao narodnoj manjini bitno. Izgleda, prema tome, da je odnos hitlerizma i Lužičkih Srba danas uređen tako, da manjina ne nastupa antihitlerovski, a režim tolerira, uza sve svoje nacističke teorije, razvoj te slavenske manjine.

Javljamo danas za ilustraciju jedan interesantan detalj. Preštampano jedan izvještaj iz novina Lužičkih Srba »Serpske Novine«. Taj list star sto godina rođen je sa da od ljudi, koji simpatiziraju s hitlerizmom, ali je ipak karakteristično ono što javlja za upoznavanje stanja u kojem se ta naša braća na sjeveru danas nalaze.

Lužičko-srpski list »Serpske Novine«, od 19 augusta, donose opširan članak u kome opisuju veliku lužičko-srpsku narodnu svečanost koju je priredila »Domovina«, savez lužičko-srpskih prosvjetnih društava, u Vojerecima, gradu u Pruskoj Lužici, u sredini između Donje i Gornje Lužice.

U Vojerecima činjene su velike pripreme za ovu svečanost, došli su Srbi iz svih krajeva Lužice, od Drezde pa do Blota kod Berlina. Srpska društva su došla sa svojim zastavama. Poslije evanđeličke crkvene službe, na kojoj su pjevala lužičko-srpska pjevačka društva, razvio se veliki pohod na zbornom mjestu. Na čelu je marširala muzika Vojerečkog jurišnog odreda. Pružao se lijep prizor narodnih nošnja i narodnih običaja, razne grupe u pohodu pružale su slike narodnog života, kao na primjer prela, vlačenje lana, svadbeni običaji iz raznih okolina, »srpska meja«, crkvena svadba pa i sahrane. U ovom pohodu je učestvovalo preko pet hiljada ljudi. Organizacija je bila savršena.

Na zbornom mjestu bila je istaknuta srpska zastava zajedno sa državnom zastavom sa kukastim krstom.

Pretsjednik Vojerečkog društva g. Bucklak je otvorio zborovanje govorom u kome je naglasio da ovo društvo proslavlja sada pedesetgodišnjicu svog osnivanja i zbog toga je »Domovina« priredila ovu svečanost.

Pretsjednik »Domovine« g. Njedo je naglasio da Vojereci još nikad nisu vidjeli toliko Srba iz cijele Lužice. On je rekao:

»Moramo se zahvaliti velikom vodji i kancelaru Adolfu Hitleru, da se možemo mi Srbi ponovno pojaviti kao Srbi, da možemo da se slobodno krećemo. On želi da se u novoj Njemačkoj ne vrši više germanizacija i time je i nama omogućio novi život. On je rekao da ne voli ljude koji zaboravljaju svoju majku i svog oca. On nam je dao moćno oružje protiv svih koji rade protiv nas Srba. Hitler traži da se radi za narod, a mi Srbi već sto godina radimo za naš narod. Time je vodja i kancelar priznao da smo u pravu, ako radimo za našu kulturu. Srpski narod bit će mu zato uvijek zahvalan i svoju zahvalnost će pokazati nepokolebljivom vjerom njemu i njemačkoj državi«.

FRANCUSKI PUBLICISTA KONSTATUJE NJEMAČKI KARAKTER JUŽNOG TIROLA

Sad povodom velikih manevra u Južnom Tirolu došlo je tamo vrlo mnogo stranih novinara. Nije ni čudo, kad su to najveći manevri, koji su u Evropi održani poslije rata. Pogotovo je svjetska javnost zainteresovana tim manevrima, kad se zna, da su određeni zato, da se vidi koliko može Italija vojske da postavi protiv Njemačke. Među ostalim novinarima došao je i g. Jules Sauerwein, dopisnik Paris Soira, inače jedan od najglasovitijih novinara svijeta. On je u svoje vrijeme posjetio i Mussolinija i pisao je o njemu prilično simpatično. Ali on je u Južnom Tirolu ipak konstatovao nešto što Mussoliniju ne će biti ugodno. Vidio je, da je ta zemlja njemačka. On je aprifitirao priliku i posjetio je neka sela. Pa kaže:

Ovdje smo u germanskoj zemlji. Dugani su istakli table na talijanskom jeziku, ali njihovi se vlasnici zovu Fritz Hauptmann ili Obermeyer. Ja pitam jednog starog seljaka na talijanskom jeziku. On mi ne odgovara ništa, nego mi pokazuje na benderolu protegnutu preko ceste, na kojoj piše »Viva il re«. Vlasnik gostione »Bijelom konju« je govorljiviji od njega, jer sam mu prišao s njemačkim nagovorom. On se ne divi i nije prijateljski raspoložen prema trupama, koje vidi defilirati, ma da prodaje jedan hektolitar ili dva vina dnevno. Ti Tirolci bili su na dobrom putu da se asimiliraju, ali otkako je hitlerizam nastupio, agenti, koji ih obdaju i dolaze, da ugrijavaju njihovo raspoloženje, u vidu turista, izgleda da su im okrenuli glavu«.

MALE VESTI

Veći del časopisov izpopolnjuje že dolgo svoj prostor z vestmi o abesinskom konfliktu. Kmalu bo postala Abesinija iz vseh strani najbolj poznana država. Povsod se kaže, kako zna fašizam, kljub vsemu kar ga zlasti ne more diti v hrabrosti, držati v napetosti vse evropsko javno mnenje.

O klimi in življenjskih pogojih za belokožce v Abesiniji je podal izjavo prof. Castellani, direktor klinike za tropične bolezni v Rimu, ko se je vrnil iz Eritreje in pravi: V coni na 1000 m lahko živi in dela belokožec, nižje pa je kolonizacija popolnoma izključena radi tropičnih bolezni, kot tropične mrzlice, solnčnice, malarije, griže itd. Sprva se počutijo Evropejci po spremembi klime polni življenja in moči kot prerogjeni. — Pozneje nastopi perioda astenije in trdnosti in organizem postane najbolj dovzeten za bolezni in infekcije.

Majhen primer: V Milanu se je v enem dnevu potrošilo 570 milijonov litrov vode, kar pride približno 570 l na glavo dnevno. Italijanski vojaki v Abesiniji jo dobe komaj po dva litra, a morali bi jo dobiti povprečno dnevno najmanj 10 litrov na osebo. In še to: Ta voda je topla, pokvarjena, često slabo destilirana morska in celo pripeljana v ladijskih cisternah z Napolija in od drugod.

Italija kupuje celo vodo. Iz Adena poročajo, da je bilo v teku julija v Adenu kupljenih 45.000 hl vode, destilirane iz morja, ki je bila prepeljana nato v Mogadiscio v italijanski Somaliji. V avgustu je to nekoliko padlo. Čudno! Pravi, da ne morejo radi velikega dežja pričeti z vojno, a kljub temu jim primanjkuje voda.

Ministrski svet je odredil z dekretom militarizacijo vseh železničarjev civilnih v in po službi. Vsem je prepovedano oddaljiti se iz kraja, kjer so zaposleni.

Računajo, da se bodo vse vojaške razpoložljive moči v Afriki na italijanski strani dvignile v septembru na 260 tisoč mož (vojakov, črnih srajc, delavcev itd.).

Ves fašistični tisk molči o usodi 300 deportirancev iz Ponce, ki jih je obsodilo napolsko sodišče in o čemer smo poročali. Mednarodni odbor za pomoč deportiranim in zaprtim je razposlal posebne pole in pobira podpise po vsem svetu v korist tem žrtvam.

V Ascoli Piceno so ostali vojaki brez masti, ker so to dali četi prostovoljcev za Abesinijo. Vojaki so se uprli in vrgli skozi okno iz drugega nadstropja enega oficirja, drugega pa težko ranili.

Fašisti so pričeli strahovati ljudi, ki razburjajo javno mnenje. Zgodilo se je, da so dobili sporočilo smrti sina v Afriki, kar je vzbudilo pri domačih veliko žalost. Oblasti po so jim zagrožile z zaporom, če ne nehajo takoj z javnim izražanjem svoje žalosti. Dalje so nekakega trgovca, ki je zaprl trgovino in napisal na vrata: »Zaprto radi sinove smrti v Abesiniji« odgnali v zapor radi razburjenja javnega mnenja.

V Genovi bi moralo z ladjo »Giulio Cesare« 800 delavcev prostovoljcev v Afriko. Od teh pa jih je stopilo na ladjo le 500 in 300 »prostovoljcev« je prostovoljno ušlo.

Mednarodni odbor je ponovno vložil pred DN demarš v zadevi Abesinije. To demarš sta predložila znani pisatelj H. Barbusse in Francis Jourdain.

Noben fašističen časopis ne pride med vojake na abesinsko mejo, čeprav bi jih ti radi čitali. Ni čudno, ker govorijo se oblasti zavedajo, da bi vse prej kot koristili, ker bi s tem najbolj pomagali odkrivati laži in varanje.

Neki angleški profesor, ki je potoval po Afriki pravi, da so talijanski bolniki nastanjeni celo po bolnicah v Aleksandriji. O tem fašistično časopisje molči.

Dve sto deportirancev iz Ventotene je bilo obsojenih na po 8 mesecev ječe. Prizivno sodišče v Napoliju je obsodbo ki je postala s tem pravnomočna potrdilo.

Mednarodni odbor za pomoč političnim žrtvam je poslal informativno pismo o položaju italijanskih parlamentarcev protifašistov vsakoletni mednarodni parlamentarni konferenci v Bruxelles.

TALIJANSKI ASKARI SU NEPOUZDANI

Londonški »Times« od 13. avgusta javlja, da je talijanska vlada premestila urodične trupe Somalije i Eritreje u Tripoli, a one iz Tripolisa i Eritreje. Jedna druga vijest javlja ovih dana, da je 10.000 urodičnik vojnika prebjeglo u Abesiniju sa oružjem i konjima, koje su dobili od Italije.

DALMATINSKI DOBROVOLJCI ZA ABESINIJU

jugoslavenski podanici, sa rupčićem »Azzuri di Dalmazia« oko vrata

Tršćanski »Piccolo« od 22. o. m. j. do naša članak pod naslovom »Ponosna dalmatinska grupa« u kojem se sa emfazom govori o grupi Dalmatinaca, koji su se javili kao dobrovoljci za rat u Abesiniji. »Piccolo« javlja da su ti Dalmatinci dobili u Zadru, prije polaska, dalmatinsku zastavu od tamošnjih dobrovoljaca, i da svi oni nose dalmatinske rupčice oko vrata. »Piccolo« javlja još nešto: on kaže da su mnogi od tih dobrovoljaca jugoslavenski podanici, te bi prema tome izlazilo da ima u Dalmaciji Talijana i osim optanata. Takav dojam bi se dobilo kada »Piccolo« ne

bi bio donio imena tih dobrovoljaca, koji glase: Bruno Mirković (donašamo tačno po »Piccolovoj« transkripciji) iz Splita, Giuseppe Skomersich iz Krka, Giovanni Zohich iz Splita, Marino Rozic iz Trogira, Antonio Stepanovich, Miro Perizovich. Giovanni Orlovich i Giovanni Troikovich iz Zadra. »Piccolo« kaže dalje da su to »ljudi« oduševljeni gorucom vjerom u koje može fašistička Italija da gleda sa sigurnošću u onu budućnost koju joj je sudbina dosudila. Valja da nije ta budućnost osvojenje Dalmacije sa tim Dalmatincima »koji su čak i jugoslavenski državljani«.

POGINUO PAČIĆ ANTON IZ ŠTINJANA

Na koji način šalje fašizam roditeljima obavijest o smrti

Pula, augusta. Neki dan je majka Pačić Antona iz Štinjana kojega su poslali kao vojnika u Abesiniju, dobila slijedeću obavijest od vojnih vlasti: »Pacci Antonio é caduto per la Patria«. Tako je glasila obavijest o smrti njenog sina, koji joj je bio jedini hranitelj, jer je ona ratna udovica i ima još

dva sina, ali jedan je slijep, a drugi maloljetan.

Te dvije riječi »Pao je za Domovinu« morale su da budu sva utjeha, po fašističkom receptu, jednoj majci, kojoj je muž pao u ratu kao austrijski vojnik, a sin kao talijanski.

OBOLEL V AFRIKI, UMRL V TORINU

Gorica, avgusta 1935. — (Agis). — Iz Idrije poročajo, da so tam pokopali dne 16. t. m. Milana Kovčiča, sina ugledne in bogate idrijske rodbine. — Omenjeni je bil letnika 1911, in je bil z ostalimi poslan v ital. kolonije vzh. Afrike. Tam si je nakopal bolezni, makar

so ga poslali v Italijo. Zdravili so ga v bolnici v Torinu, kjer je v kratkem času podlegel bolezni. Umrl je 13 t. m. v Torinu, odkoder so ga prepeljali v Idrijo, kjer je bil pokopan na domačem pokopališču.

Tolmin: letovišče in vojaški center

Neuspjeh fašističke uprave

Gorica, avgusta 1935. — (Agis). — Tolminska občinska uprava si že del časa na vsi moč prizadeva, da bi Tolmin povzdignila v letovišcarsko središče Tolminske. V ta namen so bile potrošene že lepe vsote denarja kot za ureditev drevoredov, poti, zlasti, cesti i. t. d. Letos so v ta namen na novo katarirali cesto, ki pelje skozi Tolmin. Ko pa je prišlo na poletne vojaške vaje veliko število vojaštva, so s tovrstnimi avtomobili in drugimi vojaškimi vozili popolnoma razrili in uničili preurejeno cesto. Ker je občinska uprava dala v popravo škropilni voz, ceste niti ne morejo in tako je več prahu in nesnage

kot navadno in bati se je, ne le, da Tolmin ne bo pridobil ničesar kot letovišče, ampak celo zgubil svoje vsakoletne obiskovalce.

Poleg tega pa je vojaštvo, ki se je bilo nastanilo s svojimi šotori v drevoredu od cerkve do »Pod Gradac« zasedlo vse najlepše kraje, namenjene za izprehode. Šotore so napeli od debla do debla in čisto uničili šele pred kratkim urejen drevored.

In tako je z vsem pri nas: če se kje kakšna malenkost pridobi z velikimi denarnimi žrtvami, se obenem na drugi strani isto pridobitev uničuje.

NOVA BOLNIŠNICA ZA JETIČNE (ALI ZA VOJSKO?) V GORICI

Gorica, avgusta 1935. — (Agis). — V Gorici so pričeli z gradbo nove bolnišnice, ki bo baje namenjena jetičnim. Skoro novo bolnico za jetične so pred leti dovršili na periferiji mesta. Zato je lo čudno zgleda in si je malo težko razlagati čemu bo nova stavba po tako kratkem času. Kakor pa doznavamo, prejšnja bolnica ne odgovarja skoro v nobenem oziru za zdravljenje jetičnih baje, ker ima pred vsem svežega zraku. Zako bo nova stavba nadomestila prejšnjo in popravila prejšnje nedostatke.

Možno pa je, da ima zgradba tudi druge namene in bo lahko v gotovem času služila izključno vojaškim zadevam, ker država pri nas le malo zida v drugačne, kakor vojaške namene.

NOVA VOJAŠNICA V KRMINU. Gorica, avgusta 1935. — (Agis). — V Krminu zidajo novo veliko vojašnico, ki prekaša po svojem obsegu slična poslopja drugod. Dolga bo preko 100 m. Kakor zgleda na Goriškem še ni dovolj vojaških zgradb, ampak hite še vedno dalje z zidanjem in utrjevanjem.

NAPAD NA ALPINSKEGA PODČASNIKA

Sedem fantov z Žage pred sodiščem

Pred goriškim kazenskim sodiščem se je vršil v četrtek 22. avgusta proces proti skupini mladih ljudi z Žage pri Bovcu, ki so bili obtoženi, da so 23. junija t. l. napadli in poškodovali alpinskega podčastnika Evgena Tibolla, ki so se mu rane začele šele po 20 dneh. Obtoženi so bili pod obtežilo okoliščino, ki jo navaja prvi odstavek 6. člena kazenskega zakonika, ker bi naj bili podčastnika napadli iz neuteemeljenih razlogov. Pri procesu se je izkazalo, da omenjena obtežila okoliščina ne prihaja v poštev.

Obsojeni so bili: 25-letni Anton Pičulin na 7 mesecev zopora, 25-letni Alojzij Kutin, 27-letni Josip Žagar, 23-letni France Rot in 23-letni Anton Rot pa na zaporno

kazen po 4 mesece in 20 dni. 28-letni France Rot, brat obsojenega Antona Rota, pa je bil oproščen zaradi pomanjkanja dokazov.

Zakaj so nabili podčastnika, o tem italijansko časopisje ne poroča.

UBIJEN TALIJANSKI ŠPIJUNSKI GOLUB

Mijo Marasović iz Muca u Dalmaciji ubio je jednog sivog goluba, koji je na desnoj nozi imao olovni prsten sa oznakom: 1322 M Italia 35, a na krilima mu je bio udaren pečat II. G. 75. Radi se o talijanskom golubu listonoši, pa je jutros donio u Split i predao sreskom načelniku koje će ustanoviti, odakle je golub mogao doletjeti čak do Muca.

HITLEROVSKA PROPAGANDA U JUŽNOJ ISTRI

Pula, augusta. — U južnoj Istri, a naročito u gradu Puli, opaža se u zadnje vrijeme čudno raspoloženje. Svi očekuju neke promjene, a naročito iz zadnjih talijanskih priprema za rat u Afriki. Talijani grada Pule i oni koji su po selima bili pristali uz fašizam govore javno da će se nešto dogoditi. To nešto imalo bi da bude: odlazak Talijana iz Pule i Istre i odlazak Nijemaca, ali ne Nijemaca iz Austrije, već Hitlerovih. »Njemačka će se spojiti s Austrijom, uzeti Južni Tirol i Istru«, govori se ovuda. Znakove takovog raspoloženja se opaža na svakom koraku: na svim ogradama, na zidovima kuća itd. nenadano osvanjuju kukasti krstovi ispisani kredom, ugljenom ili bojom. Negdje se može vidjeti i natpise: »Heil Hitler!«

Ta propaganda je već prodrla tako duboko da se širi i po našim selima, ali po selima ima malo drukčije lice. Po se-

lima se govori: »Hitler će uzeti Trst, a sve ostalo će prepustiti Jugoslaviji.« Narod u to čvrsto vjeruje, i čak od staraca se može čuti: »Dok se ne digne Gjeramaniko neće Talijani otići.«

To mišljenje pojačava još i činjenica što je vlada u zadnje vrijeme smanjila ili potpuno napustila javne radove, a naročito to što je puljski arsenal Italija ogolila i pretvorila ga u pustoš i ruševine i što je sve što se moglo, pa čak i dokove, odvezla u Italiju.

Ovdje se priča da su u nekim mjestima kod Trsta i Gorice ljudi izvještali hitlerovske zastave i da su se po selima širili letci na slovenskom jeziku u kojima se govorilo da će se ovi krajevi osloboditi uz pomoć Nijemaca i da taj dan nije daleko. Takove glasove raznašaju i Talijani koji su protiv fašizma i koji bi željeli da se ovo stanje promjeni

BAZOVICA

O, Istra, Trst, predraga nam Gorica, za vas je sveti žar v njih plamtel, — zato je porudela Bazovica, ko zrušil je junake laški strel.

Oj, bedni oče, revna, revna mati, sestrice jadne, — teško vam gorje! Prijatelji, sorodniki in brati obupano ste gledali pred se.

In silen strah je šel po vselj dežel, preplašen narod v hiše je zbežal, ljudje od silne groze so strmeli, od gujeva marsikdo je trepetal.

Zato ne zabimo na Bazovico, ne zabimo gor naših in poljan, nikdar na našo Istro, Trst, Gorico, nikdar, nikdar na narod naš teptan!

Ta strašna rana težka, prevelika nas nepopisno peče, muči, žge, — zato pa duša vedno jače vsklika: Zloduh, — od naše zemlje proč rokaj! MILAN LOGAR.

TALIJANSKA VOJSKA U AFRIKI NIJE OPREMLJENA BAŠ ONAKO DOBRO KAKO SE OBIČNO MISLI

Pariska »Giustizia e Libertà« donasa dopis iz Rima, u kojem se iznašaju neka interesantna fakta o spremnosti talijanske vojske u Africi. U tom dopisu se veli izmedju ostaloga: magazini su poluprazni i neorganizovani, luka u Masau je prenatrpana i nesredjena tako da ne može primiti sav promet, dobavljanje vode je vrlo manjkavo, a aeroplani koji su poslani u Afriku onesposobljeni su radi toga što im je jako sunce ispalilo boje tako da je metal koji je na taj način ostao nezaštićen, pokvaren pod uticajem vrućine, a i drveni dijelovi su od silne vrućine pokvareni. Ispostavilo se da su i mnogi motori pokvareni i neupotrebiti, tako da je vlada na brzu ruku bila prisiljena da iz Italije pošalje hitnu zamjenu za te onesposobljene aeroplane, koji su morali biti konstruirani specijalno za Afriku.

Generali su protiv ovakovog rata, a maršal Badoglio je čak u jednom referatu iznio svoje nezadovoljstvo. U Italiji su čak i oni rijetki militaristi ogorčeni što je komanda povjerena starom i nesposobnom generalu De Bono.

Osim toga su u Italiji obustavljeni svi javni radovi koji nemaju veze sa ratom, tako da su napuštene i sva bolnišnice, pa je na taj način propao veliki dio posla napravljen na tom području i s time su ogromne milijarde bačene kao sol u more.

8.000 BOLESNIH VOJNIKA VRAĆENO KUĆAMA.

Engleski list »Sunday Chronicle« javlja, da je iz Afrike vraćeno ro sada oko 8.000 bolesnih vojnika. Medju njima se nalazi i general Maravigna od divizije »Gavignana«, koji je smatran kao jedini sposoban general poslat u Afriku.

NAŠE FANTE ŠILJO V FAŠISTIČKE ORGANIZACIJE

Gorica, avgusta 1935. — (Agis). — V renški občini so pozvali vse mladeniče na županstvo. Prišlo jih je okoli 160, nemalo so bili začudeni, ko so jih pozvali, da naj se vpišejo v fašistično organizacijo. Toda ne kot navadno, ko so na vse načine silili fante za vpis, so jih sedaj prigovarjali in jim obljubljali vsemogoče ugodnosti in prednosti, ki jih bota kot fašisti uživali pri — vojakihi. Obljubovali so jim celo prednosti v Afriki. Fante so se na vse načine izmotali in zahtevali predvsem od organizatorjev dela in kruha. Od vseh se je vpisalo v organizacijo le pet fantov in še ti so bili posredno nekako prisiljeni, kajti nekaj njih so oprostili kazni, ki so jih imeli plačati in presedeti. Toda kmalu so te fante, kot nevedne fašistične organizacije izključili.

TALIJANSKI KRALJ VIKTOR EMANUEL III. DOLAZI U TRST 1. SEPTEMBRA

U nedjelju 1. septembra dolazi u Trst talijanski kralj Viktor Emanuel III. On dolazi da prisustvuje otkriću spomenika palama u ratu za »oslobodjenje«. Taj će spomenik biti otkriven na Svetom Justu. To je četvrti put što talijanski kralj dolazi u Trst. Prvi put je došao 11. novembra 1918 odmah po ulasku talijanske vojske u naše krajeve, zatim u maju 1922, kad je službeno posjetio anektiranu Julijsku Krajinu, pa u maju 1927 povodom otvorenja svjetionika »della Vittoria«. Ovo je sada četvrti put. Već su obavljene sve pripreme za njegov dolazak. Izvršene su naročito stroge policijske mjere. Kralj dolazi u Trst sa manevara u Južnom Tirolu.

TRAGIČNA HUMORESKA

Na goriški mont je prišel pošten Slovenec z nahrbnikom in dežnikom, pripravljen na pot. Vprašal je po vodji. Odpeljali so ga k podravnatelju, kateremu je zročil ključ svoje hiše. Ker se je ravnatelj branil, mu je ta izjavil, da če so mu že vse pobrali, naj mu vzamejo še ključ. On ne bo več zanje zastoj delal! Pustil je ključ pri podravnatelju in se napotil po svetu za kruhom.

(Agis).

KAKOR DA JE MRILIČ V HIŠI...

(NA PREDVEČER USTRELJITVE ŠTIRIH MLA-
DENICEV V BAŽOVICI).

Kakor da je mrilič v hiši,
tiha je in resna vsa družina.
Ob polici večna luč je vžgana
in pogrnjena je z belim prtom miza.
Okrog mize so klopi in stoli,
a za goste štiri so stolice,
zanje štirje krožniki s polico,
štiri čaše, štiri žlice —
vse najlepše, kar promore gospodinja.

Sedla k mizi je družina,
komaj se jedi je doteknila...
Gospodar se zgane, čašo prime:
»Pijmo gostom v čast in slavo!
Prazne štiri so stolice,
nedotaknjene so štiri žlice,
gostje ne sede za mizo,
ali v srcu vseh živijo.

Ko so čaše izpraznili,
očenaši štiri so zmčlili:
enega za Miloša,
enega za Bidovca,
enega za Marušiča,
enega za Valenčiča.
In so dodali očenaš za Gortana.

Ob polici večna luč bila je vžgana,
kakor ranjeno srce je tropetala.

KAREL ŠIROK

NJINA OD 2-4 SEPTEMBRA U ŽENEVI

Izvršni odbor evropskog manjinskog kongresa, kojemu pripadaju narodnosne skupine iz različitih država Evrope, sazvaio je svoj ovogodišnji kongres od 2 do 4 septembra. Zasedanja u posljednje tri godine bila su održana u Bernu, dotično u Beču. Odluka, da kongres vijeća u Ženevi, dovodi se u vezu sa velikom opasnosti za postojeća obveze prema manjinama u međunarodnom pravu, dotično kako su ustanovljene ugovorima. Među točkama rasporeda zasedanja nalaze se slijedeće: porast nacionalnog šovinizma i slabljenje manjinskih prava; položaj manjina u autoritativnoj državi; potlačivanje slobodne upotrebe imena materinskog jezika za mjesta i druge geografske nazive; naddržavna narodna zajednica i njene granice i opasnosti za nju; pojačanje djelatnosti haškog sudišta na području prava manjina.

Kongresu pretsjeda bivši jugoslavenski poslanik Julijske Krajine u rimskom parlamentu dr. Josip Wilfan. Jugoslaveni pod Italijom zastupat će i dr. E. Besednjak.

STROGE ODREDBE ZA OB- MEJNA LOVIŠČA V JULJSKI KRAJINI

Ko je Italija uređala svoje lovsko zakonodajstvo, se je zduženim naporom vseh lovskih krogov v Julijski Krajini in na Tridentinskem končno posrečilo, da se je v teh pokrajinah ohranil stari sistem, to je sistem občinskega lova, izvrševanega v zakupu pod nadzorstvom javne oblasti, v nasprotju s sistemom prostega lova. V alpskem predelu se pričinja to 8. septembra in se končuje 15. decembra. Ker se torej bliža letošnji lov objavlja tržaška pokrajinska lovska komisija glavna določila novega lovskega zakona. Zanimivo je določilo o obmejnih loviščih. Tod sme loviti le tisti, ki ima vrhu vsega še posebno dovoljenje pokrajinskega prefekta.

V tržaški pokrajini so proglašena za obmejna lovišča ne samo lovišče v Bukovju in Postojni, temveč tudi v Slavini, Hrenovicah, Šempetru na Krasi in posebni predpisi veljajo še za občine Smihel pri Postojni, Senožeče, Košana in Dolino pri Trstu.

UKINUTE PRODUKTNE BURZE U ITALIJI

UKINUTA I TRŠČANSKA BURZA
OSNOVANA 1755 GODINE.

U Italiji su posebnim zakonom ukinute produktne burze (Borsa dei merci), pa je tako ukinuta i tršćanska, koja je osnovana pred 180 godina. Tršćanski »Piccolo« donasa jedan članak u kojem se na dosta neprikriven način žali za prošlim vremenima kada je tršćanska burza određivala cijene skoro cijele srednje Evrope. »Piccolo« iznaša što je sve ta burza za vrijeme Austrije značila za Trst i sve što je dobila od Austrije, kao na pr. razne privilegije i mogućnosti za ekonomski procvat i ekspanziju Trsta.

Te burze su u Italiji ukinute, jer je nastala u zadnje vrijeme na njima vrtoglava spekulacija radi pretstojećeg rata s Abesinijom. Trst je tim ukidanjem naročito pogodjen, jer mu je time ukinut opet jedan vrlo važan faktor za ekonomski život, a i ukidanjem te burze Trst je izgubio i ono malo fiktivne ekonomske važnosti, koju mu je Italija bila ostavila.

STATISTIKA O SREDNJOŠKOLCIMA U JULJSKOJ KRAJINI.

Talijansko ministarstvo prosvjete je izdalo statistiku o srednjim školama u Italiji, pa je prema toj statistici u Julijskoj Krajini sa Zadrom, a bez Videmske pokrajine, bilo koncem prošle godine 6.972 učenika i učenica, koji su pohađali gimnazije, učiteljska i tehničke škole. Od toga je bilo u licejima-gimnazijama 3.162, u učiteljskim 2.996, u tehničkim školama 509, a u manjim gimnazijama 305. Muških je bilo 3.778, a ženskih 3.194, a od toga je bilo samo u učiteljskim školama 1.961 ženska.

STRANCI NE SMIJU U ISTARSKIM LUKAMA FOTOGRAFIRATI ULIČNU MULARIJU

jer su te slike strašne zbog bijede i raspuštenosti te djece

Pula, augusta 1935 — Kad se čitaju izvještaji o balističkoj organizaciji i onome što, navodno, fašistička vlada ni za podizanje novih naraštaja u Italiji uopće, a naročito u našim krajevima, dobiva se dojam, da više nema bijede i raspuštenosti djece, da više nema mularije, koja gladije, prosi ili harači o ulicama.

Ali stvarnost je drugačija. Ne samo da te djece ima, nego je njihova raspuštenost dosegla u posljednje vrijeme nije nečuvene razmjere. Već smo u še navrata imali prilike o toj pojavi saati. Citirali smo pisanje »San Marca« zadarskog djeci, a sad eto još jednog autentičnog fašističkog dokumenta o raspuštenosti i bijednoj djeci u Puli i Lošnju. Treba da citiramo ono što piše »Corriere Istriano« od 23 augusta pod naslovom »Appuntic«, jer je to mnogo najčajnije, nego da mi sami kažemo te stvari.

Spomenuti list piše, da je Pula opsjednuta raspuštenom djecom i ta se djeca javljaju u centru i po postranskim ulicama, u poderanim bijednim traljama, proseći i napadajući. To pruža

očajnu sliku Pule. A što je najgore ta djeca su prosto zaposjela gatove u luci i tamo naviru sva kad dolaze parobrodi sa strancima i prose koji centezim da se prehrane. Naročito to djeluje na putnike, koji prolaze iz Venecije za Dalmaciju. To je otmjen strani svijet i taj svijet vidi bijedu Istre. Što će ti stranici misliti o Puli, pita puljski list. Ali nije to samo u Puli, nego je tako i u Lošnju, gdje ti brodovi staju. Tamo je jedan stranac htio da slika strahovitu gužvu lošinske gladne djece, kad su neki putnici s broda bacali po desetak centezima, a djeca su se divljački bacala za tim centezimima. Ali bilo mu je to strogo zabranjeno, piše »Corriere«, i on nije smio da slika tu bijedu.

Puljski list poziva nadležne, da se zamisle nad tim problemom, pa da odstrane tu mulariju gladnu i rastrganu barem s obala kuda prolaze brodovi sa strancima... Ako se to ne učini, onda neka građani sami nešto poduzmu...

Ovo su svakako dokumenti o strašnim prilikama, u kojima se nalazi ne samo Pula i Lošinj, nego i čitava naša zemlja pod Italijom.

Opsadno stanje na Dodekanezu

Vojnički teror nad grčkom manjinom pod Italijom

A t e n a, 21 augusta. Putnici koji dolaze sa otoka Dodekaneza, a naročito sa Rodosa, pričaju, da su talijanske vlasti na ovim otocima poduzele čitav niz strogih mjera da bi predusrele svaku mogućnost pokreta grčkog stanovništva, među kojima se zapaža sve veća uznemirenost.

U svim gradovima na ovim otocima talijanski garnizoni znatno su pojačani. Isto tako povećan je broj topova, koji se nalaze u tvrđama na otocima.

Talijanska vojna uprava rekvirirala je veliki broj kuća za vojne potrebe, a veće zgrade pretvaraju se u bolnice, koje su određene da primaju ranjenike i bolesnike, koji stižu iz Istočne Afrike.

Talijanske vlasti uvele su najoštriju

kontrolu nad grčkim stanovništvom, koji ove mjere teško podnose.

RATNI ZAKONI NA DODEKANEZU.

Fašistička vlada je na Dodekanezu zavela ratni zakon, kako to javlja engleski list »Evening Standard« od 14 augusta, iz razloga što je neke otoke utvrdila kao bazu za operacije u Abesiniji. Stanovništvo koje je grčko ne može da se makne bez specijalne dozvole, a s otoka na otok je nemoguće, jer treba da idu tražiti dozvolu na Rodos, gdje su podvrženi strogim ispitivanjima i šikanama. Svi čamci i mnogo kuća je rekvirirano za ratne svrhe, a otok Leros je tako oboružan i čuvan da je nemoguće na njemu svako iskrcavanje strancu i uopće civilu.

Antirenjikolski protesti na plivačkim utakmicama u Trstu

U Trstu su priredjene početkom prošlog tjedna plivačke utakmice između splitskog kluba »Jadrana« i »Societa Triestina di Nuoto«. Na tim su utakmicama s neznatnom razlikom pobijedili Talijani. Oni su međutim došli do te pobjede na prevaran način, jer su za tršćanski klub plivala tri Talijana, koji nisu članovi »Triestine« i koji su inače najbolji plivači Italije i poznati rekorderi. Više vodstvo fašističkog športa dodijelilo je te plivače »Triestini« samo zato, jer su do sada Talijani izgubili više plivačkih utakmica s Jugoslavenima, pa su sada morali pošto poto do-

biti. Naročito ih je pekao poraz plivačica u Ljubljani. Ali taj postupak ne samo da je ogorčio jugoslavenske plivače, nego i same tršćane, koji su na samim utakmicama protestirali povici- ma i fućkanjem protiv Talijana, koji su Triestini nametnuti da nepošteno pobijedi. Vikalo se »Volemo Triestini!« a kad su ih najavljivali kao članove »Triestine« tršćani su vikali: »Da quando?« Ti su protesti izazvali kod fašista vrlo mučan dojam, što je i razumljivo, tim više što su se Jugoslaveni kavalirski ponašali, ma da su dali znati da su prevareni.

Komičan fijasko natjecanja za spomenik riječkim legionarima

Za čudo i fašistička štampa ismijava rezultate

Rijeka, augusta 1935. — Rijeka (fašistička) hoće da ima spomenik, koji će ovjekovječiti D'Annunzija i njegove legionare, koji su svojom herojskom (!) akcijom »spasili« Rijeku za Italiju. I bio je raspisan natječaj za sve talijanske umjetnike (iz čitave Italije!) da izrade skice za spomenik. Natjecalo se je 84 umjetnika i poslali su žiriju strahoviti materijal. Došlo je svega i svašta. Gledati to sve na jednom kupu dolazi do — bijuvanja. Toliko lažne pate- tike, (kao što je bilo lažno i neukusno ono što je D'Annunzio na Rijeci činio), nije još vidjeno na jednom umjetničkom natječaju. Smučilo se čak i žiriju i jedan je kritičar morao u fašističkom listu »Popolo di Trieste«, od 25 augusta da kaže, da je taj natječaj donio očajne rezultate.

On tvrdi u tom članku (»La Mostra dei bozzetti per il monumento al legionario fiumano«), da jedva šest ili sedam skica može uopće da se uzme u obzir, to jest da se gleda, ali ni od toga ni jedna ne odgovara svrsi i nije dora-

sla za spomenik. Dvadeset posto umjetnika, veli pisac (neki Umbrò Apollonio), pokazalo se nedoraslim. Ima upravo smiješnih riješenja, pa je tako jedan »umjetnik« izradio spomenik, koji bi imao prikazati ulazak legionara i izlazak talijanske vojske s Rijeke, i postavio u skicu čitavu jednu ulicu s kućama, s prozorima na kojima ljudi stoje i pozdravljaju legionare... Jedan je napravio D'Annunzija kako stoji na jednom stupu i drži bodež u ruci, ali izgleda kao neki policajac s pendrekom. Drugi opet pravi D'Annunzija kao da je na pozornici pa recitira neku šansonu.

Pisac kaže: »Da se iznese sve ono što se vidi na toj izložbi bio bi podesniji jedan humorista nego jedan kritičar.«

I nećemo dalje da nabrajamo sve što je taj kritičar rekao, jer je i to dovoljno da se vidi kako je bijedan dojam ostavila Rijeka u shvaćanju talijanskih umjetnika. Uostalom dokazuje još i to, da je fašizam svojim lažima doista uništio talijansku umjetničku dušu.

Napad talijanske učiteljice

NA SLOVENSKE MATERE

Gorica, avgusta 1935. (Agis). — O žalostnih razmerah, ki vladajo po naših vaseh naš list stalno poroča. Ker je slučaj vreden, da se ga zabeleži, ga objavljamo in tudi zato, ker jasno in živo priča o veliki bedi, ki vlada med našim ljudstvom.

V neki mali vasi je učiteljica opazila, da otroci vidno pešajo. Jela je spraševati otroke, kaj so kosili. »Krompir s soljo«, je bil odgovor malone vseh učenec. Naslednji dan je ponovila svoje vprašanje in dobila isti odgovor in tako tudi nekaj dni zapovrstjo. Učiteljica se je na te odgovore razsrdila in dala po-

klicati matere v šolo na zagovor. Došlim materam je začela na dolgo in široko razlagati kako morajo hraniti svoje otroke, hrano menjavati itd. Napadla jih je tako surovo in nesramno, češ, da ne znajo ničesar in kakšne otroke, da bodo vzgojile.

Lahko si mislimo, kako so boleti ti očitki revne matere, ki si od ust trgajo, da nasitijo lastne otroke s tem kar imajo. Priseljenka tega ne ve, da sicer po naših vaseh ni bilo nikoli izobilja, da pa naši ljudje ob normalnih razmerah niso nikoli stradali, tako kot danes še celo ne,

Italija je iz prestižnih razloga stvorila zadarsku nadbiskupiju

Jedna opaska u rezoluciji za osnivanje ninske biskupije

Povodom zaključka konkordata i uspostavljanja Ninske nadbiskupije, koja je bila ukinuta po talijanskoj okupaciji Zadra, uveden je pokret, koji traži, da se uspostavi ta biskupija samostalno, a ne u vezi sa šibenskom. Sa pastoralnih konferencija šibenske ninske biskupije upućena je slijedeća rezolucija Nj. V. Knezu Namjesniku, papinskom nunciju Pelegrinettiiju, ministarskom savjetu, ministru unutrašnjih poslova, skupštini i senatu:

»U konkordatu, sklopljenom 25 srpnja 1935 stoji, da se obnavlja ninska biskupija. Iz pouzdanih izvora se razabire, da se ne radi o jednoj nezavisnoj biskupiji sa svojim posebnim biskupom, već o biskupiji koja je podvrgnuta šibenskoj biskupiji. U eri kada uskršava uspomena slavnog Grgura Ninskog i priznaje se u svečanom dokumentu naša glagoljica, povreda je njegove svete uspomene ovakovo krnjavo ostvarivanje njegove biskupije. Ova biskupija sa svojih stotinu župa ostatak je bivše zadarske biskupije, koju je kraljevina Italija radi svoga prestiža podigla na visinu nadbiskupije i ako su u njoj od prvotnog teritorija ostale samo tri župe. Stoga u ime čitavog pučanstva ovih župa, koje pripadaju ninskoj biskupiji, tražimo da se ta biskupija oživotvori sa svojim samostalnim biskupom kao nasljednikom velikog Grgura.«

MARGOTTIJEVA OKROŽNI- CA DUHOVNIKOM GORIŠKE NADŠKOFIJE

178 vprašanj

Gorica, avgusta 1935. (Agis). Nadškof Margotti je sicer malo časa na svojem mestu, a je vendar uvedel že celo vrsto novotarij. Svoji okolici zlasti pa zavodom, ki so mu podvrženi skuša vtisniti pečat italijanstva. Znanje so nam že njegove neštete tozadevne odredbe, ki so naše ljudstvo zadele v živo. Pred nedavnim pa so duhovniki goriške nadškofije prejeli od svojega predstojnika okrožnice s 178 vprašanji. Vsa vprašanja so spretno sestavljena in vsako ima prav gotov svoj poseben namen. Med temi vprašanji se je n. pr. eno glasilo: »Kako spoštujete duhovniki in verniki svojega škofa? Duhovniki so morali odgovore na vsa številna vprašanja izročiti nadškofu osebno ob priliki njegovih obiskov po župnijah.

RADI PREPOVEDI SLOVEN- SKEGA PETJA

SE PROCESIJE NE VRŠE KOT OB-
ČAJNO.

Gorica, avgusta 1935. — (Agis). — Ker je pri procesijah prepovedano slovensko petje in oblasti strogo izvajajo ta ukrep, so pričele posamezne farse opuščati običajne procesije. Tako se sedaj ne vrše več procesije, kot so se navadno skozi vas in po polju, ampak se vrše le okoli cerkve. To so zlasti pričeli izvajati v okolici Gorice. S tem odpade običajno petje slovenskih cerkvenih pesmi. Na ta način bo počasi zginil marsikak domač cerkveni običaj, ki je živel med ljudstvom skozi stoletja.

Druga skupina slovenskih ro- marjev na Sveti Gori

Na sveto Goro pri Gorici je prispela pretekli četrtak že druga skupina romarjev iz Ljubljane Romarji, ki jih je bilo okrog 40, so po maši na Gori od-potovali proti Trstu.

NOVA MAŠA

V Rihembergu je pel novo mašo 21. julija Stanko Zerjal.

KAKO JE MAJKA ODGOJILA RIJEČ- KOG BISKUPA SANTINA

Prošlog tjedna umrla je u Puli majka riječkog biskupa Antonia Santina. Fašistička štampa posvetila je tim povodom članke pokojnici naglašujući, da je ona sadaneg riječkog biskupa i još sedam sinova odgojila u živom talijanskom iredentističkom duhu.

KARLO LUŽINA, »KOGA JE UBILA JU- GOSLOVENSKA MAFIJA«, DOBIVA SVOJU ULICU U GRADIĆU CATTOLICA

Bolonjski list »Il Resto del Carlino« javlja u broju od 21 augusta, da će u nedjelju, 25 o. m. biti u srednjotalijanskoj varoši Cattolica priredjene velike manifestacije povodom puštanja u saobraćaj jedne nove ulice, koja nosi ime »dalmatinskog mučenika« Karla Lužine, koji je »pao pod udarcima jugoslovenske mafije« na Krku, u julu 1931 godine. Na ovim manifestacijama uzet će učešća dalmatinski »Plavi«, članovi Komiteta za dalmatinsku akciju, ratni dobrovoljci, bivši borci i muzika fašističkih avangardista iz Luksenburga, pošto se njih članovi nalaze u ljetnoj koloniji u varoši Cattolica.

To javlja »Resto del Carlino« u danima neke lažne talijansko-jugoslovenske srdačnosti.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

T. G. MASARYK O ODNOSU JUGOSLOVENA I TALIJANA

LONDONSKI PAKT U MASARYKOVJOJ KNJIZI »SVJETSKA REVOLUCIJA«

U beogradskom izdavačkom preduzeću Gece Kona, odio »Kosmos«, izašla je latinicom knjiga pretsjedinika čehoslovačke republike T. G. Masaryka. Masaryk, kojega Emil Ludwig nazivlje slovenskim filantropom i za kojega je ovih dana rekao engleski književnik Wells da je najveći Evropejac, uživa u cijelom svijetu glas istinoljubivog čovjeka, uza sve ostale kvalitete koje ga izdižu visoko iznad svojih savremenika. Karlo Sforza je, na pr., rekao da bi Masaryk bio najbolji, a možda i jedini, čovjek koji bi u jednoj eventualnoj Panevropi mogao da bude pretsjedinikom svih Evropejaca.

Masaryk obradjuje u ovoj knjizi stvaranje Čehoslovačke, a dotiče se naših pitanja i naših krajeva jedino koliko je to u vezi sa čehoslovačkom borbom za slobodu. O londonskom paktu govori na više mjesta i dotiče se odnosa između Jugoslavena i Italijana za vrijeme rata i njihovih borba oko tog pakta. Spominje i talijansku iredentu, a naročito lijepo osvjetljuje ulogu Rusije prema jugoslovenskom pitanju. Jer Masaryk je realista u politici i filozofiji, i baš radi toga bio je uvijek protiv romantičkog panslavizma i protiv one polumistične romantičarske krilatice o »majci Rusije«.

U politici je zastupao historiska i narodnosna načela s kojima je istupao u borbi za čehoslovačku samostalnost. Historizam što se tiče Čeha, a narodnosno načelo kada se radilo o Slovencima. Kombinacijom tih dvaju načela uspio je Masaryk da stvori ujedinjenu čehoslovačku državu. Radi toga nas neće začuditi Masarykov odnos prema talijanskoj iredenti, koja je stala na načelu historizma, te je u tom pogledu Masaryk donekle uvažavao i njihova traženja.

To što Masaryk u toj knjizi ne govori o Italiji onako kako bi, možda, od njega očekivali, ne smije nas začuditi, jer je Masaryk pretsjedinik jedne države i kao takav ne može da piše onako kako bi, možda, u drugim prilikama pisao.

Donašamo nekoliko odlomaka iz te knjige u kojima se govori o londonskom paktu i drugim događajima koji su s nama u vezi. Ovako, istrgnuti iz konteksta, ti odlomci ne osvjetljavaju potpuno cijelu stvar, ali imajući u vidu da je to iz Masarykovog pera, i ti odlomci dobivaju naročitu važnost.

Kada je Masaryk utekao iz Austrije u Italiju, on je u Rimu našao Meštovića, Luja Vojnovića, Trumbića. Masaryk je došao s njima u dodir, a nastojao je da upozna i talijanske aspiracije na naše krajeve. On o tome veli:

»U Italiji je počimala agitacija za »Dalmazia nostra«, bio sam na predavanju dalmatinskog Talijana, lektora i publicista u Engleskoj. Govorio sam odmah, a i kasnije, sa ovim antislovenskim političarima (na pr. sa Dudanom) da se upoznam sa njihovim argumentima. Primjetio sam da su Talijani (iz Italije — za razliku od Talijana iz iredente) malo mislili na Dalmaciju. Trst, Azija, Afrika (kolonije) i Trident — Trst mnogo više nego Trident! — bili su pravi predmet aspiracija. Savjetovao sam Jugoslavenima da takodjer javno istupe i počnu dobro organizovanu propagandu; držim da bi i pored velikih poteškoća, pridobili dio političara i stanovništva. Vidio sam da talijanski narod nije bio vođen imperijalizmom nego naslijeđenom antipatijom prema Austrijancima... Imperijalizam ne niče iz naroda... U Italiji bilo je mnogo takvih koji su rat držali više za stvar Francuza, Rusa i Njemačke, a ne za stvar Italije; često sam slušao argument, koji je kasnije upotrebio i Niti, da je rat borba između germanstva i slovenstva. Otud su se mogli uzimati razlozi za neutralnost, ali i razlozi za Nijemce protiv Slovena, dakle i za »Dalmazia nostra«. (str. 65—66).

Masaryk je 1916 u Londonu. Bio je profesor na univerzi. I u Londonu je dolazio u dodir sa Jugoslavenima. O odnosu prema Italiji veli:

»Odnos prema Italiji — londonski pakt — bio je stalna goruća tema za Jugoslavena, a i za mene. Stvar je zato postala tako akutna što ni Talijani u Londonu nisu stajali skrštenih ruku i branili su pakt. Moje mišljenje je bilo da će Italija pri konačnim pregovorima za mir popustiti, Italija nije mogla da sudjeluje u ratu bez nagrade, a bilo je pitanje da li je, u interesu svih nas, potrebno učestvovanje Italije da bi Saveznici dobili rat. A ako pobjede Austrijanci i Nijemci? I po Jugoslavena bila bi situacija za mnogo vremena gora. Jugoslovenski prijatelji, osim neznatnih izuzetaka, zauzeli su veoma oštar stav prema Italiji; ali taktički bilo je korisno što su neki bili blaži i podržavali odnose s Talijanima. Zvanična Srbija postupala je mirno, ali to je Slovenima i Hrvatima dalo povoda da budu nepo-

vjerljivi i da se često žale na zvaničnu Srbiju: da kao i Rusija iznevjerava jugoslovenske interese i uopće slavenske. — Londonski pakt bio je važan i zato što je, prema želji Italije, isključio kuriju (papu) iz mirovne konferencije... Sporovi zbog Italije kako sam vidio, podržavali su staru neslogu između Srba i Hrvata... Jugoslaveni su u Sitn-Votsonu i Stidu imali vatrene branioce; obojica su se u talijanskoj stvari eksponirali za stanovište Jugoslovenskog odbora. Bio sam često sa Supilom. Supilo je bio odmah početkom 1915 u Rusiji i vratio se otuda veoma ogorčen što su Rusi pristali na londonski pakt... (str. 142).

»U januaru 1915 je Supilo otišao iz Londona, preko Rima, u Niš (tu je bila srpska vlada), da se posavjetuje sa Pašićem. Iz Niša je otišao preko ruskog juga u Petrograd, da Sazonova i Rusiju pridobije protiv planova o kojima se već tada šaputalo i koji su se konkretizirali u londonskom paktu s Italijom. O svom boravku u Rusiji dao mi je opširan izvještaj u Ženevi početkom juna.

Uvjerio se da oficijelna Rusija uopće ne razumije slovenske stvari i da vodi računa samo o Srbima kao pravoslavcima: tako mu je Sazonov dokazivao da je Split sasvim talijanski grad, takodjer je pravio razliku između katoličke i pravoslavne Dalmacije i mislio da su pravoslavni (Srbi) na jugu; bio je veoma iznenađen kad mu je Supilo kazao da su pravoslavni većinom u srednjoj Dalmaciji, a ne na jugu, a taj je dio Rusija davala Italiji. Na taj način Sazonov mu je otkrio pakt s Italijom: tom prilikom Sazonov mu je rekao da će Jugoslaveni dobiti pravoslavni (!) jug i Split, prema naglasu na riječ Split, Supilo je shvatio da Sazonov ne uzima u obzir sjevernu Dalmaciju i postavio je direktno pitanje: šta će biti sa Šibenikom? Po tome je ruski ministar spoljnih poslova zaključio da su Supilu poznati saveznički planovi s Italijom i rekao mu je nove detalje. Tako je Supilo upoznao londonski pakt prije londonskog pakta. O tome je telegrafirao Pašiću i Trumbiću, a Delkaseu u Pariz je poslao opširniji memorandum... Londonski ugovor, o tome ne može biti sumnje, bio je protiv ujedinjenja jugoslovenskih zemalja i izlazio je ususret više velikosrpskom programu. Na zapadu se govorilo da je Sazonov bio dugo i veoma energično protiv Italije; drugi su tvrdili da je protiv Italije bio samo u toliko što nije htio da Italija dobije južnu Dalmaciju, koju je držao za pravoslavnu. Dosad štampani dokumenti govore više za prvu eventualnost.

Supilo je bio i kod Nikolaja Nikolajevića. Njegov izvještaj o dugom razgovoru sa ruskim generalisimom i njegovom okolinom pružao je strašnu sliku političke naivnosti ruskih vođa i njihovog nepoznavanja stvari, i to ne samo slovenskih.

Supilo je imao pravo: ali, ja se nisam slagao sa njegovom ljutom taktikom, kojom je izazvao Petrograd ne samo protiv sebe i nego i protiv Hrvata, a zaostrio i nesuglasice između Hrvata i Srba. Supilo nije shvatio tešku situaciju u koju je, uslijed poraza, upala Rusija, kao ni to da je ona sa svojim saveznicima samo iz nevolje sklopila sporazum s Italijom: u jugoslovenskom pitanju ona je popuštala pritisku Francuske i Engleske, ali je kao kompenzaciju za to tražila koncesije u pitanju Carigrada i Dardanelas. (str. 174—175).

... Poslije Supila došao je u Petrograd (u ljeto 1915) u ime Jugoslovenskog odbora dr. Mandić; on se brzo uvjerio da za službenu Rusiju ne postoji jugoslovensko pitanje... poslije londonskog pakta vlada je postupala prema njemu i zabranjivala, na pr. manifestacije za Dalmaciju, koje je, na potsticaj Supilov, otpočeo prof. Jastrebov. Vlada se čak, u službenom talijanskom listu »Messagero«, izjasnila za Italiju, a Sazonov je u svojoj izjavi u Dumi, 1. avgusta 1915, izrazio svoje simpatije prema tome što je Trst ratna deviza Italije. (str. 276).

... porazi Rusije, od proljeća 1915, prebacili su težište srpskog i jugoslovenskog pitanja na Zapad. Londonski pakt od 26 aprila 1915 stvorio je od odnosa Italije prema Srbiji i Jugoslavenima velik problem, koji je u znatnoj mjeri odredjivao dalji razvoj rata i ratnog programa.

Nisu mi se sviđali uslovi londonskog pakta: ali, prema ratnoj situaciji godine 1915, bilo je pitanje da li ulazak Italije u rat nije nuždan i u interesu Jugoslavena, da ne bi Austro-Ugarska ostala pobjednicom, Italija je imala svoju iredentu, i prirodno je što je zahtjevala svoje manjine i pozivala se na istorisko pravo. Ovo moje stanovište u početku nije bilo shvaćeno; neki od Hrvata i Slovenaca smatrali su me pretjeranim italofilom i srbofilom. Zato s tim većim priznanjem ovdje konstatujem da su vremenom hrvatski vođi, naročito

dr. Trumbić, priznali značenje Italije po stvar savezničku i osobito jugoslovensku. Rusija je u pitanju jugoslovenskom, počev od londonskog pakta, išla takodjer s Talijanima i ostalim Saveznicima (str. 273).

»Značajan i koristan je bio kongres u Rimu, 8 aprila 1918, na kome su se svi porobljeni narodi Austro-Ugarske sporazumjeli da zajednički istupe protiv svog tlačitelja, a Talijani i Jugoslaveni su i napose sklopili i sporazum o prijateljstvu. Tim sporazumom oslabljen je efekat londonskog ugovora, koji je u ostalom, vremenom izgubio svoju oštrinu, a iako su se mnogi talijanski političari na njega pozivali, evropsko američko javno mišljenje — ni pretsjedinik Vilson — nisu ga priznavali. Za sporazum u Rimu zaslužni su opet gospođa Stid i Sitn-Votson.

Iza toga iznaša Masaryk kako je zbliženje između Talijana i Jugoslavena napredovalo poslije talijanskog poraza kod Kobarida, ali iznaša sve teškoće u nagovaranju pretsjedinika jugoslovenskog odbora da se sporazumi sa Talijanima — iznaša nagovaranja Benešova, Stidova, Sitn-Votsonova, kojim su Trumbića pridobili za sporazum sa Talijanima na rimskom kongresu.

Tako Masaryk iznaša sve te stvari samo u toliko u koliko su u vezi sa stvaranjem čehoslovačke države, ipak je ta knjiga vrlo zanimiva za povijest jugoslovenskog ujedinjenja, a i za povijest naših krajeva pod Italijom, jer se u to doba razjašavalo i pitanje Istre, Goričke itd. o čemu Masaryk direktno ne govori iz razumljivih razloga. Ako se ima na umu Masarykovu istinoljubivost i njegovo enciklopedičko poznavanje stvari, tada ova knjiga ima značenje dokumenta, kojega se neće moći mimoći kada se bude htjelo proučavati kompleks onih uzroka koji su doveli do toga da je danas jedan dobar dio jugoslovenskog zemljišta i naroda pod Italijom.

(t. p.)

»GALIJOTOVA PESEN« U TALIJANSKOM PRIJEVODU!

Prof. Bartolomeo Calvi, poznati talijanski slavista bavi se u novije vrijeme mnogo prevodjenjem jugoslovenske poezije. Sad je objavio niz prijevoda, koji su izšli — popraćeni kratkim uvodima i tumačenjem u godišnjaku kr. tehničkog zavoda »A. Pitentino« u Mantovi za školsku godinu 1933—34. Sakupljeni pod skupnim naslovom »Verso una antologia slava in italiano« izašli su ti prijevodi i kao posebni otisak spomenutoga godišnjaka.

U brošuri su prevodi raznih jugoslovenskih pjesnika a među ostalim i »Galijotova pesen« Vladimira Nazora. To je poznata čakavska pjesma, u kojoj je iznesena sva tragedija Istre pod Venecijom i — danas.

Možda je upravo zato Bartolomeo Calvi i objavio samo neke odlomke te pjesme, a ne čitavu pjesmu...

GDJE JE NAPISAN »VELI JOŽE«?

»Vladimir Nazor u razgovoru sa saradnikom ljubljanskog »Jutra« kaže i ovo: »Ko sem bil še profesor na učiteljišču v Kopru (1897), mi je bil Saša Šantel tovariš. Osamljena sva zahajala na izlete. V Kopru sem začel pisati »Velega Jože«. Izleti v Motovun so me pripravili do tega, bilo je prvo delo v prozi. Doktor Ilesić je poskrbel da ga je Slovenska Matica našla, Šantel je ilustriral in tako je »Veli Jože« vsebinsko in po tisku vaš, slovenski. Mnogo sem potem delal v Kastvu, deset let sem preživel tam, bil sem direktor učiteljišča, zahvalil sem se naposled za službo, nisem se dal ukloniti vojnim naredbam«.

NOVE KOMPOZICIJE BREDE ŠČEKOVE.

Pod naslovom »Kralj Matjaž« Mladinski in ženski zbori (Loče 1935), znana mladinska skladateljica Breda Šček je zopet izdala 10 mladinskih pesmi za eno-, dvo-, tri- in štiri-glasne zборе. Skladbe so lahke in zelo primerne za naše šole. Teksti so vzeti iz naših najboljih znanih mladinskih pesmi. Tako Vide Jerajev: Kralj Matjaž junak slovenski, Utve Siromak — podlessek, Prvi kralj, Pleši, pleši kosmatine, Skrito v žitu poje murn, Kunčica Ringaraja rajamo, Mraz se je priklatil, Župančičeve pesmi Ciciban je zaspan, in Cvetoči maj. — Cena partituri je 18 Din.

REŽISERSKA DIPLOMA FERDA DELAKA

Ferdo Delak, naš rojak, liberalni referent radijske postaje v Ljubljani je 24 t. m. dosegel na akademiji Mozarteum v Salzburgu režisersko diplomu, ki pravi, da je režiser Ferdo Delak napravil vse potrebne izpite in v praktični režiji izkazal prav izredne uspehe. Diplomsko delo, ki je obsegalo tri ekspozije in sicer režijo radijske igre, zvočnega filma in moderne drame, je dokazalo Delakovo izredno bogato znanje in izredne sposobnosti na području radijske igre, zvočnega filma in moderne drame.

Dr. NIKO FABIJANIĆ

Rodio se u Omišlju, a poslije svršenih nauka nastanio se kao liječnik u gradu Krku, gdje je već nekoliko godina prije otvorio svoju odvjetničku pisarnu naš tadašnji zastupnik u bečkom Parlamentu, dr. Dinko Vitezić. Oko staroga vođe kupili su se osim braće Trinajstića svi oni, što su disali narodnim duhom, od biskupa i plemenitog kanonika dra Frana Volarića pa sve onamo do najskromnijeg rodoljuba, radnika i tkača. U tom domoljubnom društvu našao se već u svojim mladim godinama i naš pokojnik. Sredinom devedesetih godina preselio se dr. Fabijanić u Volosko, gdje je kao općinski liječnik radio sve do okupacije na napretku i procvatu Voloskoga i Opatije. Na »kontinentu« našao je druge svoje drugove iz najmlađih dana: Monsignora Zamlića, dra Stangera, dra Laginju, Spinčiča i dr i gdje god je dužnost narodna zvala, tu je među prvima bio i dr. Fabijanić, uvijek pripravan da pomogne u teškoj borbi, što su je naši ljudi u ona vremena vodili u našem izgubljenom kraju. Bio je član svih naših kulturnih i političkih udruženja. U općini kao općinski zastupnik — desna ruka načelniku dru Stangeru, u Ravnateljstvu Družbe sv. Cirila i Metoda jedan od najaktivnijih odbornika: isprva kao blagajnik a poslije kao potpretsjedinik.

God. 1919 odvedoše ga na Sardiniju i malo poslije njegova povratka udarila ga kap i morao je da se povuče. Svoje posljednje godine proveo je u Ici čuvan i njegovan od svoje dobre i plemenite družice, gdje Aveline, rođjene Korić. I eno na rukama te svoje blage gospođe ugasio se naš nezaboravni doktor Niko u subotu 24 o. mj.

S neiskazano mnogo ljubavi gledao je on sve onako pribijen uz postelju u ovu našu veliku Jugoslaviju i pratio sve teške napore, što ih bolji ljudi ulažu u njezin napredak i bolju budućnost. S tvrdom vjerom, da će jednog dana biti ispunjeni i oni najviši ideali, kojima je i sam toliko i toliko godina služio, zaklopio je dr. Niko Fabijanić svoje trudne oči. Vječna mu spomen u narodu našem! — V. C. E.

MANJŠINSKI TEČAJ

CIRILOMETODOVE DRUŽBE

Poleg številnih akcij, ki jih namerava izvesti v svojem jubilejnim letu CMD, je v nacionalno vzgojnega vidika gotovo najvažnejša zamisel stalnega v presledkih ponavljajočega se tečaja, ki naj bi idealno seznanjal našo mladino z manjšinskim problemom in jo organizacijsko usposabljal za konkretno delo.

V septembru se bo vršil v Ljubljani prvi tak tečaj. Preko sto povabljenih tečajnikov bo poslušalo izvajanja odličnih predavateljev. Iz sledečega programa je razvidna pomembna vsebina tečaja.

Sreda, 4. septembra:

1. Otvoritev idejnega tečaj ob pol 9. uri.
2. Historični razvoj naše narodnostne meje. (Predava g. univ. prof. dr. M. Kos. — Začetek ob 9. uri.)
3. Politično geografski položaj naše narodnostne meje: a) na zapadu. (Predava g. dr. S. Ilesić. — Začetek ob 10. uri.) b) v Avstriji. (Predava g. Fran Uršič. — Začetek ob pol 16. uri.)

Četrtek, 5. septembra:

5. Narodnostne manjšine z mednarodno pravnega in političnega vidika. (Predava g. dr. Vrčon. — Začetek ob pol 9. uri.)
6. Manjšinski problem v Jugoslaviji. (Predava g. V. Zorman. — Začetek ob pol 10. uri.)
7. Tuje aspiracije in imperijalizmi. (Predava g. nadsvetnik ing. J. Mačkovec. — Začetek ob pol 11. uri.)
8. Pomen in delo Družbe sv. Cirila in Metoda. (Predava g. poslanec I. Prekoršek. — Začetek ob pol 15. uri.)
9. Beseda mladini. (Predava g. direktor dr. Dolar. — Začetek ob pol 16. uri.)
10. Mladina in naše nacionalne rane. (Predava g. abs. jur. A. Uršič. — Začetek ob pol 17. uri.)

Poleg gornjih referatov je v programu tudi skupni ogled narodnoobrambene razstave in manjšinskega instituta.

S tem svojim delom izpolnjuje CMD lepo svojo nalogo in izpolnjuje občno vrzel. Mladina, ki bo zbrana na tem tečaju, bo gotovo dokazala koristnost te zamisli.

Koroški Narodni Tabor 1. septembra na poljani pri Prevaljah

Emigrante in prijatelje vabimo, da se vsi polnoštevilno udeležijo koroškega narodnega tabora na Poljani pri Prevaljah in tabora legije koroških borcev na Sv. Planini nad Trbovljami, ki bo sta v nedeljo 1. septembra t. l. Bratom Korošcem, ki delijo z nami isto usodo, vso našo podporo! — Organizatorno-propagandni odsek Zveze jugoslovenskih emigrantskih društev, Ljubljana.

MALE VIJESTI

Elektrifikacija železniških prog v tržaški pokrajini.

Listi so objavili tako zvani koledar fašističnega režima za prihodnje leto, v katerem so našeta poleg fašističnih manifestacij tudi vsa večja javna dela. Za tržaško pokrajino je navedeno, da bosta elektrifikacijani progi Trst—Videm in Trst—Postojna.

Goriški dobrovoljci za Vzhodno Afriko

V soboto je goriško udruženje dobrovoljcev na svoji izredni seji sklenilo, da se daje režimu na raspolago za vojno v Vzhodni Afriki. Še istega dne se je pričelo vplisovanje dobrovoljcev.

V spomin pok. mons. Leopolda Cigoja

V spomin pok. mons. Leopolda Cigoja, duhovnega vodje Malega semenišča, ki je pokopan v Črnicah, se bo v Malem semenišču v Goriči zgradila lurdská votlina s kipom Matere božje. V ta namen se nabirajo darovi.

Kongres u Baselu.

Švicarska vlada je prepovedala velik kongres, ki se je imel vršiti koncem septembra u Baslu in ki ga je organiziral poseban odbor proti abesinski vojni. Ta odbor je pri švicarski vladi tudi protestirao, čes, da je ista vlada dovolila međnarodni fašistični kongres u Montreuxu. Številne delegacije, ki so bile najavljene in ostale, poziva odbor k nadaljevanju dela za kongres, ki da se bo kljub temu vršio kot je napovedano.

Goriški grad nameravaju u kratkem restavrirati

Te dni je stavilo ministarstvo za javna dela goriški pokrajinski upravi na raspolago 200.000 lir, ki baje zadostujuje za restavraciju gradu po že pripravljenih načrtih. Restavracija se bo izvršila pod kontrolu državne intendantce za spomenike.

Novi komisariji

Dolenje je dobilo novega fašističnega komisarija. Dosedanji tajnik krajevne organizacije Snidero je bil premešćen. Za krajevne komisarija je bio imenovan Torregrossa.

Premestitev občinskih tajnika

Po odredbi goriške prefekture je bio občinski tajnik Benvenuto Gino premešćen iz Rihemberka u vipavski Sv. Križ, na njegovo mesto pa pride bivši občinski tajnik u Črnicah Battistin Leonardo.

Poprava in uravnavanje ceste.

Tržaški pokrajinski rektorat je sklenio uravnati in popraviti cestu, ki drži od Gorič pri Divači dalje u dolinu Reke mimo Famelj, Dolenj u Gorenj u Vrem. Cesta bo 7 m široka, odpravio se ovinki in zgradijo se čez Reko 4 novi mostovi. Cesta bo važna u vojaškom, zlasti pa prometno-turističnom pogledu, ker je tam slovita Škocjanka jama in gora Vremšćica (1029 m) z zelo razsežnim razgledom. Ob tej prilici je rektorat votirao tudi prispevek 20.000 lir za zgođovinske preiskave.

Radovi na istarskom vođovuđu

u posljednje su vrijeme zapinjali, jer vlada nije davala više kredita. Zbog toga bilo je zavladao u Istri veliko nezadođvoljstvo, naročito sad povodom ove grozne suše. Sad javljaju fašistički listovi, da je vlada odlučila, da se nastavi s radovima kroz dolinu Mirne prema Poreču, te prema Labinu. Bit će zato odobrena svota od 22 milijuna lira. Ali malo ko vjeruje, da će sada vlada dati tu svotu, kad ima toliko troškova s Afrikom. Možda da ipak daće, ako računaa s eventualnim ratom na sjeveru...

UMRO JE ROCCO

U Rimu je umro bivši fašistički ministar pravde Alfredo Rocco, autor najstrožih fašističkih zakona, pa tako i zakona o specijalnom tribunalu.

KAKO JE JEDAN TALIJANSKI UČITELJ S LASTOVA UMJESTO U ABESINIJU POBJEGAO U JUGOSLAVIJU

Medju ostalima, koji su se na Lastovu morali prijaviti »dobrovoljno« za Abesiniju bio je i jedan talijanski učitelj. Ukrcao je na brod za Trst, odakle je imao biti poslan dalje. Brod je prolazio kroz Split, a kad je pristao, usprkos straži, koja je čuvala njega i njegove bijedne drugove, učitelj je skočio na obalu i viknuo: »Živjela Jugoslavija!« Njegovi čuvari vikali su za njim, ali uzalud.

ZADRANI SE SUPROSTAVLJAJU VLASTIMA.

Za dar, augusta. Ovih dana su na sudu odgovarali Dongevin Josip, krčmar iz Zadra i Filip Anton, radi toga, što su se opirali vlastima, a Dongevin i za to, što je napao policijskog oficira. Dongevin je kažnjen sa 9 mjeseci zatvora, dok je drugi riješen.

PRIPREDITEV »TABORA«

V nedjelju, 1. septembra priredi društvo »Tabor« vrtno prireditev na vrtu restavracije »Pri Levu«, Gospodstvska cesta. Na programu je petje, srečolov, družabne igre, šaljiva pošta, prosta zabava, plet itd. Ker je čisti dobiček prireditve namenjen na vzdržavanje društvenega prenočišća na Viču se javnost za prireditev vlijudno vabi. — Odbor.

TEŠKE FINACIJSKE PRILIKE ITALIJE

Veliki njemački list »Berliner Tagblatt« od 25 augusta javlja da se u Londonu sa velikom zabrinutošću posmatra talijanski finacijski položaj. Zahvaljujući velikoj kontroli ostao je kurs lire nepromijenjen. Prava tendencija dolazi ipak do izražaja u povećanju reportne stope kod terminske lire. Uostalom pojavila se »Crna berza« na kojoj se trguje sa lirom uz 25 od sto disažija. Očevadni neuspjesi Italije da dobi kredit u bilo kakvom obliku u Londonu, Parizu, New-Yorku i istovremeno jaka tražnja zlatnih deviznih rezervi, doveli su do toga da se u Londonu gleda prilično nepovjerljivo na plaćanje obaveza koje je preuzela Italija. U posljednje vrijeme postalo je sve teže plasirati talijanske bankarske akcepte i trgovačke mjenice na londonskom tržištu. Kratkoročne obaveze Italije koje ona ima u Engleskoj cijene se otprilike na 5 milijuna funti sterlinga. Ovim dugovima treba dodati komercijalne dugove (okruglo 1.6 milijuna funti sterlinga) nastale od englesko-talijanskog trgovinskog i platnog prometa. Sa službene strane preporučuje se engleskim izvoznicima da preduzimaju liferacije u Italiji samo za gotovo. Plaćanje komercijalnih dugova dalo je povoda najvećem nezadođvoljstvu u Engleskoj usprkos uvjerenjima datim od strane Italije poslije sniženja zlatnog pokriva lire.

U WASHINGTONU SMATRAJU DA JE FINACIJSKA SITUACIJA ITALIJE VRLO TEŠKA

Prema izvještaju ministarstva trgovine Sjedinjenih Država, Italija je u periodu od 10 juna do 20 jula konvertovala zlato u vrijednosti od oko 300 milijuna lira u strane devize. U izvještaju američkog ministarstva trgovine veli se da je ratnička aktivnost svela nezaposlenost u Italiji na najniži nivo u toku posljednjih godina, ali da je potreba deviza za plaćanje sve većih specijalnih uvoza znatno otežala finacijsko stanje Italije.

LONDON VEĆ OBUSTAVLJA KREDITE ITALIJI

Londonska štampa javlja zaključak pet londonskih velikih banaka da povuku kredite koje su davali prije Italiji. Slično saopćenje dale su ostale velike banke i kilirinske banke. Za slijedeća 3 mjeseca krediti će se sve više i više smanjivati, a poslije toga roka prestat će potpuno davanje kredita. Zavladao je razumljiva bojazan da će abesinski konflikt dovesti do sloma talijanskih finacija i vjerojatno do pribjegavanja moratorijumu.

ZLATO ODLAZI A PAPIR SE POVEĆAVA

TROŠKOVI ZA RAT SU SE POPELI NA 6 MILIJARDA LIRA.

Po talijanskim službenim statistikama zlatno pokriva lire je spalo na 35 posto od 40 posto, te je tako otišlo u inostranstvo oko pola milijarde lira za ratne nabavke. U isto vrijeme, sa smanjenjem zlata od pola milijarde, povećao se opticaj novčanica za jednu cijelu milijardu.

Talijanski dolarski sedam postotni zajam pao je u New-Yorku na 60.

»Giustizia e Libertà« javlja da je informirana iz pouzdanog izvora, da dosadnji troškovi za rat u Africi iznasađu šest milijardi lira.

Za prvih sedam mjeseci ove godine talijanski trgovački bilans iznosio je 1 milijardu 595.682.719 lira deficita, tj. za 46 milijuna više nego lanjske godine za to doba.

OBUPNE GOSPODARSKE RAZMERE NA TOLMINSKOM

Kmetje postajaju kolonisti.

Gorica, augusta 1935. (Agis). — Gospodarske razmene u okolici Tolmina se stalno in rapidno slabšaju. Tudi one vasi, ki so do zadnjega še primerno dobro vzdržale, so začele pešati in danes so, še pred nekaj leti dobri in nekdašnji trdni kmetje samo še kolonisti. Goriški mont je za svoja posojila in hipoteke na kmetije, začel prevzemati u last vsa zadolžena posestva. Največ so k temu naglemu padcu pripomogla takozvana brezobrestna posojila, ki so jih dajali našim kmetom že pred kakimi desetimi leti, ko so cene zemljišću in pridelkov bile še primerne. Takrat je bilo posojilo vsakomur na raspolago in u neverjetno visokih zneskih. Marsikateri, ki je šel takrat fašistični radodarnosti na li-manice, je postal danes sam zaradi tega žrtv postavljenaa na cestu.

TALIJANI SE SJEČAJU SMRTI TEA VENTINA

21 augusta pala je obljetnica smrti fašiste renegata Tea Ventina, koji je pao u Goriči. On je poginuo 21 augusta 1928 i njegova je smrt bila povod za pojačani teror fašističke policije i milicije u Goričkoj. Onaj koji ga je ubio bio je u bijegu pogodjen, navodno, od jednog milicionera, a pošto je u žepu nosio dinamit, to ga je čitavog razneslo. U člancima o Teu Ventinu fašistička štampa ističe, da je on vršio »delikatne« i »povjerljive« poslove. Znači, da je bio špijun, koji je naročito uhodio antifašističke krugove u Goriči.

opet u školu...

TIVAR ODIJELA

NAGRADE ZA NAJBOLJŠA MLADINSKA DELA V »JADRANSKOM KOLEDARJU«

V predzadnji številki smo javili, da bomo to leto prepustili naši mladini eno tiskovno polo (6 strani) u »Jadranskom koledarju« in smo tudi pozvali našu mladino na sodelovanje. Da vzbudimo naše mlajše za delo razpisujemo nagradu 400 dinarjev za najboljša mladinska dela in to:

1. NAGRAĐA V ZNESKU 100 DIN ZA NAJBOLJŠO SLOVENSKO PESEM,

1. NAGRAĐA V ZNESKU 100 DIN ZA NAJBOLJŠO SRBOHORVAŠKO PESEM.

1. NAGRAĐA V ZNESKU 100 DIN ZA NAJBOLJŠO SRBOHORVAŠKO PROZO,

1. NAGRAĐA V ZNESKU 100 DIN ZA NAJBOLJŠO SLOVENSKO PROZO.

Nagrade bodo izplaćene kakor hitro se koledar izda, a imena nagrajencev bodo objavljena u listu. — Pravico do sodelovanja u mladinskom delu in s tem tudi na nagradu, imaju vsi emigranti ali otroci emigrantror, kakor smo to javili u prejšnji številki.

Izdelke pošljite na naslov: Uredništvo »Jadranskoga koledarja« Zagreb — Masarykova 28 II, — slovenske prispevke pa na naslov: Podružnica »Istre« — Ljubljana — Erjavčeva 4a.

Vsi prispevki naj bodo podpisani!

Sve ostale sotrudnike prosimo naj svoje prispevke pošaljejo do 15. septembra.

Učitelji emigranti!

V akciji za doseg naših teženj je nužno potreban dokazni materijal nasvseh, ki smo bili kakorkoli prizadeti. Prosim tovariše in tovariše, da mi pošlejo podatke o sledećem.

Oni, ki so bili postavljeni u državno službu po 1 IV 1931:

1) Službena doba u inozemstvu, 2) Kontraktualna in dnevničarska službena doba, 3) Datum in položajna grupa postavitve u državno službu.

Vsi prizadeti, tudi oni, ki so bili sprejeti u državno službu pred 1 IV 1931:

1) Doba čakanja na službu, 2) Službena doba na zasebnih šolah (C. M.)

3) Doba narodno obrambnega dela u domaćiji.

Oni, ki so napravili natečajni izpit (esame di concorso), naj sporoče še datum istega in datum praktičnoga izpita u naši državi.

Računam na zavest solidarnosti. Pri onih, ki so manj prizadeti, se zanašam na zavest dođnosti do sotovarišev. Sporoćite!

Ciril Drekonja, Turnišće

GROZNA SKUPOĆA U ITALIJI

Tršćanski »Popolo di Trieste« donosi 20 o. m. cijene hrane u Trstu. To je službena maksimalna cijena iznad koje se ne smiju prodavati živežne namirnice. Takove »listini dei prezzi« određuje posebna komisija i oni se svako malo vremena mijenjaju, a u zadnje se vrijeme mijenjaju sve na više radi rata u Africi. Evo nekoliko cijena preraćunatih u dinare, računajući liro po kursu od 3.50 kao što je na burzama:

Kruh najgori 4.37, najbolji 6.30, brašno bijelo 5.60, kukuruzno 4.20, riža 6.30 govedina najgora 13.30, najbolja od buta 23.10, teletina najgora 16.80, najbolja 26.60, slanina isto 26.60, a šećer kristal 21, maslo 44.45, a mast 23.45, kava Santos sirova 82.60, ulje 23.10, mlijeko 3.15, ugljen 140.

To su samo nekoji artikli najpotrebniji za život, ali i ostali su u istoj relaciji. Treba nadodati još i to da su to službene najviše cijene, a da trgovci izigravaju te odredbe na svaki mogući način poznato je, jer se često čitaju u talijanskoj štampi kazne trgovaca, koji su prodavali hranu skuplje, nego je to sa »listino dei prezzi« propisano.

Ako se te cijene uporede s onima u Jugoslaviji opaza se strahota skupocje u Trstu i ostaloj Italiji.

PAŽNJA ONIMA, KOJI SU BILI GPO-MENUTI ZA DUŽNU PRETPLATU!

Početkom ovog mjeseca bio je naš odvjjetnik poslao opomene onim dužnicima koji nisu bili platili pretplatu za 1934 godinu i ranije. Mnogi od njih su se na tu opomenu odazvali, pa im ovim putem zahvaljujemo, jer su time pomogli i svoj list. Nekoji su se, možda, i uvrijedili na te opomene, ali te molimo da shvate naš položaj. Znamo da je svuda zlo i da je teško vršiti i najmanje izdatke, ali ih molimo da shvate i našu borbu za održavanje ovog našeg jedinog lista, jedinu tribinu našega naroda iz Julijske Krajine.

ONE PAK KOJI SE NA TE OPOMENE NISU ODAZVALI UPOZORUJEMO: ČEKAMO IH JOŠ 8 DANA (OSAM) I IZA TOG ROKA IH PREDAJEMO SUDU. MISLIMO DA ĆE I SEBI I NAMA UŠTEDJETI SRAMOTU GONJENJA PO SUDU, A SEBI POVRH TOGA I TROŠKOVE KOJI SU S TIME SKOPĆANI.

Ovo je zadnja opomena starim dužnicima.

JUGOSLOVENSKOJ MATICI U ZAGREBU

poklonio je za istarske patnike iznos od 100 (sto) dinara gosp. arh. Ivo Marčevića, profesor u Zagrebu, da počasti uspomenu blagopokojnoga graditelja iz Barkovlja — Trsta gosp. Svetka Martelanca. — Najsrdaćnije se zahvaljuje Odbor Jugosl. Matice.